

แนวความคิดทางทฤษฎี

ในบทนี้ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับสภาพการรับรู้และการทำความเข้าใจ วาทกรรม ในแนวความคิดของ มิเชล ฟูโกต์ ความหมายวาทกรรม องค์ประกอบของวาทกรรม วาทกรรม ในสังคมไทย แนวความคิดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับสภาพการรับรู้และการทำความเข้าใจ

การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี "ความรู้" และ "ความเข้าใจ" นั้น ได้มีนักสังคมศาสตร์จากหลายสาขาวิชาด้วยกันให้ความสนใจทำการศึกษากันมาก เช่น นักจิตวิทยา นักวิทยาศาสตร์สังคม นักศึกษาศาสตร์ และนักปรัชญา อย่างไรก็ตาม สำหรับความหมายกว้างๆ ของคำทั้งสองนี้อาจอธิบายได้ดังนี้ คือ "รู้" หมายถึง แจ่ม เข้าใจ ทราบ ส่วน "เข้าใจ" หมายถึง รู้เรื่อง รู้ความหมาย ความหมายดังกล่าวนี้ ยังไม่ละเอียดลึกซึ้งพอจึงต้องมีการศึกษาถึงความหมายที่ช่วยอธิบายให้ทราบถึงสภาพการรับรู้และการทำความเข้าใจกับเรื่องราวในรายละเอียดลงไปตามแต่ละสาขาวิชา ดังนี้คือ ความหมายทางจิตวิทยา ความหมายทางศึกษาศาสตร์ ความหมายทางปรัชญา และความหมายทางวิทยาศาสตร์สังคม

ความหมายทางจิตวิทยา

สำหรับความหมายด้านจิตวิทยานั้น ประภาเพ็ญ สุวรรณ¹ แห่งคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลแบ่งการเรียนรู้ของมนุษย์เป็น 5 ชั้น ดังนี้

¹ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ทัศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 10-14

1. **ความรู้ (knowledge)** เป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ อาจจะเป็นโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยินหรือได้ฟัง ความรู้ในขั้นนี้ ประกอบด้วย คำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎโครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา มาตรฐาน เหล่านี้ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าความรู้นี้เป็นเรื่องของการจำได้หรือระลึกได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนและไม่จำเป็นต้องใช้สมองมากนักดังนั้นการจำได้จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญทางจิตวิทยา และเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถด้านสมองเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ
2. **ความเข้าใจ (comprehension)** เป็นพฤติกรรมขั้นต่อมาจากความรู้ ขั้นตอนนี้ จะต้องใช้ความสามารถทางสมองและทักษะในขั้นที่สูงขึ้นจนถึงระดับของ "การสื่อความหมาย" ซึ่งอาจทำได้ทั้งที่เป็นการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์มักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับทราบข่าวสารต่างๆ แล้วโดยการฟัง เห็น อ่าน หรือเขียน ความเข้าใจนี้อาจจะแสดงออกในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่างๆ เช่น การบรรยายข่าวสารโดยใช้คำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่งโดยคงความหมายเดิมเอาไว้หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อสรุป หรือการคาดคะเนได้เช่นกัน
3. **การนำความรู้ไปใช้ (application)** ความสามารถในการนำเอาความรู้ไปใช้นี้เป็นพฤติกรรมขั้นที่สาม ซึ่งจะต้องอาศัยความสามารถหรือทักษะทางด้านความเข้าใจดังที่กล่าวมาแล้ว การนำความรู้ไปใช้ขั้นนี้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแก้ปัญหาในตัวเอง ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ 6 ขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งเมื่อทำการพิจารณาจะเห็นได้ว่าความเข้าใจในหลักทฤษฎี วิธีการต่างๆ จะถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหา
4. **การวิเคราะห์ (analysis)** ความสามารถในการวิเคราะห์เป็นพฤติกรรมที่ช่วยให้สามารถแยกภาพรวมออกเป็นส่วนๆ ย่อยๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่เด่นชัดยิ่งขึ้น อาจแบ่งเป็นขั้นย่อยๆ ได้ 3 ขั้นด้วยกัน คือ

- 1) ความสามารถในการแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาออกเป็นส่วนๆ
- 2) ความสามารถในการเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ และ
- 3) ความสามารถในการมองเห็นหลักของการผสมผสานปัญหาที่มีองค์ประกอบ

ย่อยมากมาย

5. การสังเคราะห์ (synthesis) ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อยหลายๆส่วน มารวมกันเข้าให้เป็นกรอบโครงสร้างที่แน่ชัด โดยทั่วไปแล้วความสามารถนี้ จะเกิดจากการนำเอาประสบการณ์ในอดีตมารวมกับประสบการณ์ปัจจุบัน และนำมาสร้างเป็นกรอบที่มีระเบียบแบบแผนความสามารถในการสังเคราะห์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือความคิดริเริ่ม จึงต้องอาศัยความสามารถขั้นต่างๆ หลายขั้นดังกล่าวมาแล้ว กล่าวคือ จะต้องมีความเข้าใจการนำความรู้ไปใช้ และความสามารถในการวิเคราะห์มาประกอบกัน

6. การประเมินผล (evaluation) ความสามารถในการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้ หรือข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งจะต้องใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นส่วนประกอบในการประเมินผล มาตรฐานนี้อาจจะออกมาทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ และมาตรฐานที่ใช้นี้อาจจะมาจากการที่บุคคลนั้นตั้งขึ้นเองหรือมาจากมาตรฐานที่มีอยู่แล้วความสามารถในการประเมินผลนอกจากจะเป็นความสามารถขั้นสุดท้ายแล้วยังเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญของพฤติกรรมด้านอื่นๆอีกด้วย ความสามารถในการประเมินผลนี้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในขั้นสุดท้ายเสมอไป แต่อาจจะอยู่ในทุกขั้นตอนของความสามารถหรือทักษะต่างๆ

ความหมายทางปรัชญา

กิริติ บุญเจือ นักปรัชญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้อธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความรู้กับความเข้าใจ โดยได้หยิบยกเอาคำว่า "ญาณ" กับ "ปรีชาญาณ" ซึ่งเป็นคำในภาษาบาลีและสันสกฤต หมายถึง "ความรู้" และ "ความรู้ลึกซึ้ง" มาอธิบายให้เห็นถึงระดับความรู้ที่แตกต่างกัน คือ "ญาณ" หรือ "ความรู้" หมายถึง ความรู้ทางตาหรือรู้ด้วยตาเพียงอย่างเดียว ส่วน "ปรีชาญาณ" หรือ "ความเข้าใจ" หมายถึง ความรู้ลึกซึ้งที่สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการต่างๆ กล่าวโดยสรุปก็คือ

การเข้าใจแต่ละอย่างถือว่าเป็น "ญาณ" ส่วนการเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวต่างๆ ถือว่าเป็น "ปรีชาญาณ"

ความหมายทางสังคมวิทยา

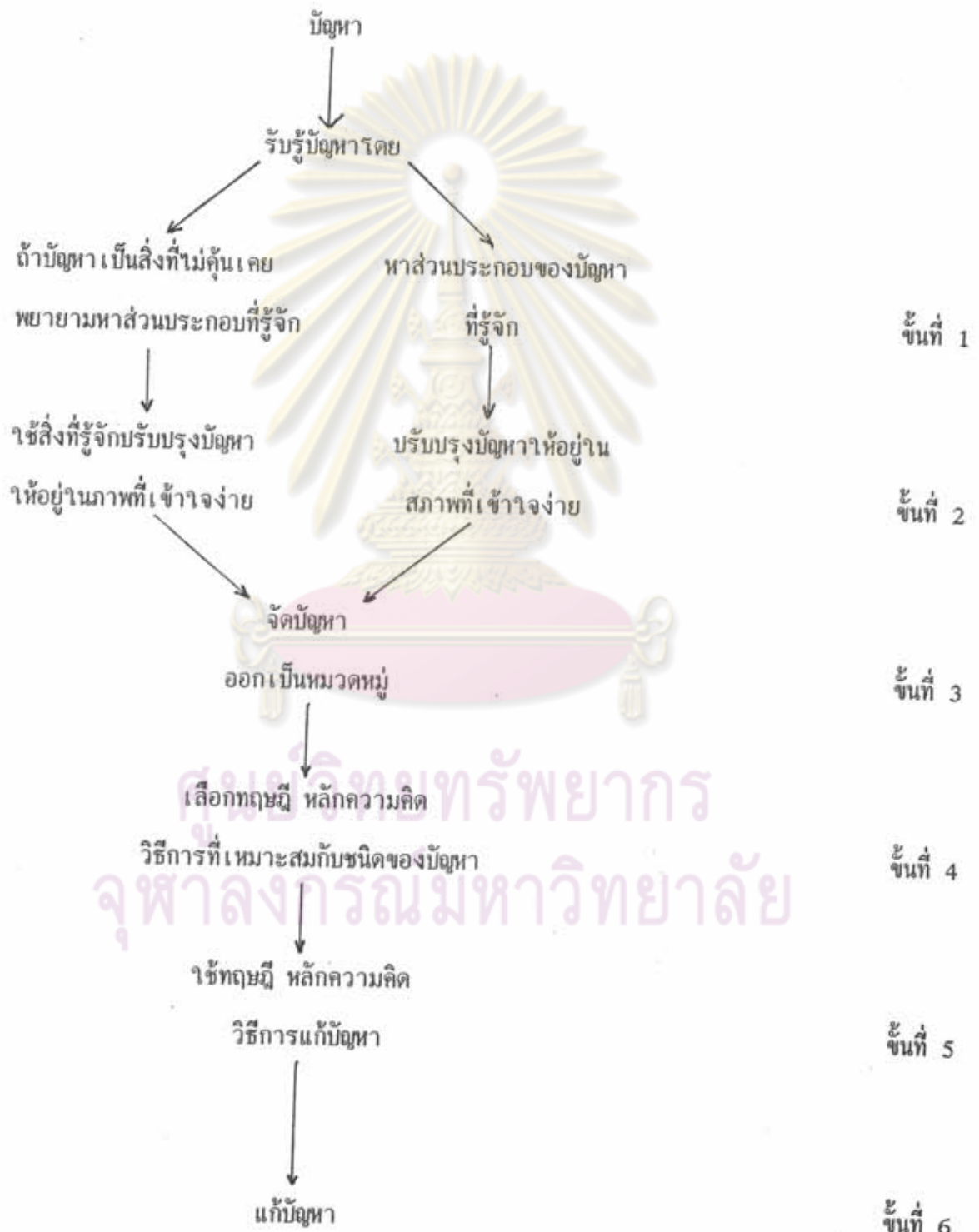
จิตยา สุวรรณะชญ กล่าวถึงความหมายของ "ความรู้" (knowledge) ว่า ได้แก่ ข่าวสาร แนวความคิดและวิธีการต่างๆ ในอันที่จะได้มาซึ่ง ข่าวสาร ซึ่งหมายความรวมถึง นิทานพื้นบ้าน ความเชื่อทางศาสนา ศิลปกรรม จรรยา และความรู้ทางวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ ด้วย ดังนั้น การเกิด "ความรู้" เป็นพฤติกรรมขั้นแรกของการเรียนรู้และการรับรู้โดยอาศัย การอ่าน การได้ยินได้ฟัง การจดจำและการย้อนรำลึก ขั้นตอนนี้แม้ไม่ต้องใช้ความคิดหรือสมรรถภาพทางสมองมากนัก แต่เป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะสามารถพัฒนาไปสู่การเกิดความเข้าใจและการนำเอาความรู้ไปใช้การวิเคราะห์การสังเคราะห์และการประเมินผล "การรับรู้" จึงเป็นขั้นตอนพื้นฐานในการรับข่าวสาร ความคิดและความเชื่อต่างๆ ซึ่งจะมีผลเชื่อมโยงเป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่องในขั้นตอนต่อมา

ส่วน "ความเข้าใจ" นั้นเป็นขั้นตอนที่ถัดมาจากการเกิด "ความรู้" การสื่อความหมายในระดับของการทำความเข้าใจจึงเกี่ยวข้องกับการตีความ การแปลความหมายและการคาดคะเนด้วย ขั้นตอนทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก จึงทำให้พฤติกรรมของความรู้และความเข้าใจเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันได้ยาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 1

ขั้นตอนของการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไข้ปัญหา

จากแผนภูมิทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าในขั้นของการรับรู้ นั้น มนุษย์ต้องรับรู้ได้เสียก่อน เป็นอันดับแรก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการรับรู้ที่ได้จากอวัยวะในการรับรู้ที่มนุษย์มีอยู่ เช่นการมองเห็น การได้ยินหรือได้ฟัง ซึ่งเป็นการรับเอาความหมายต่างๆของสรรพสิ่งเข้าสู่สมองและนำเอาความรู้ที่ได้รับมาทำความเข้าใจในรูปของการแปลความหมาย การสื่อสาร ออกมาในรูปของการพูด ข้อเขียน ความรู้ความเข้าใจนั้นจะถูกนำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่ามนุษย์นำความรู้และความเข้าใจที่ได้รับมาเพื่อกำหนดพฤติกรรมและบทบาท สรรพสิ่งหรือปรากฏการณ์หนึ่งๆ นั่นคือมนุษย์นำความหมายที่ได้รับมาเพื่อกำหนดพฤติกรรมและบทบาท สรรพสิ่งหรือปรากฏการณ์นั้นๆ ความหมายต่างๆของสรรพสิ่ง หรือปรากฏการณ์เหล่านั้นเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและบทบาทของมนุษย์ได้ก็โดยอาศัยกระบวนการของการสื่อสาร ภาษาเป็นอุปกรณ์สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการสื่อสารอันได้แก่ การพูด การได้ยินได้ฟัง การเขียน การอ่าน เป็นต้น มนุษย์ใช้การพูดเป็นการถ่ายทอดความหมายเป็นหลักการพูดจึงเป็นการสื่อความที่สำคัญประการหนึ่ง จะเห็นได้ว่า นักการเมืองที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่มักจะเป็นนักพูดที่มีความสามารถ จากสมัยกรีกและโรมัน นักการเมืองจะต้องศึกษาวิชาการพูดที่เรียกว่ารีโทรริก rhetoric² แม้ในปัจจุบัน การหาเสียง เพื่อรับการเลือกตั้งในทางการเมือง ผู้สมัครต้องพยายามใช้การพูด(ปราศรัย)เพื่อหาเสียงเป็นส่วนมาก การพูดจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับนักการเมือง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²rhetoric คือศิลปะการพูดของกรีกโบราณมีการสอนกันราว 450 ปีก่อนคริสตกาล วิชานี้ได้มีการจัดระบบการเรียนการสอนอย่างมีระเบียบแบบแผน มีวิธีการและศิลปะการพูดที่บรรจุไว้ในหลักสูตร วิชาการพูดของกรีกแบ่งเป็นกลุ่มๆ คือพวกหัวใหม่ sophist, และพวกครุฑนักพูดหรือ rhetors นักพูดที่พูดอย่างมีศิลปะและการรู้จักใช้ถ้อยคำอย่างมีศิลปะ กลุ่มผู้สอนเกี่ยวกับ oratory ได้แก่ ครูจอร์เจียส ซึ่งเป็นผู้ทำใช้ถ้อยคำได้อย่างไพเราะจับใจที่สุด ดูรายละเอียด จันทิมา พรหมโรชติกุล, วาทกรรม, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2530), หน้า 8-9

การพูดนั้น อริสโตเติลได้เขียนหนังสือประกอบการสอนวิธีการพูดแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. การพูดแบบปรึกษา (delight creative) ใช้กับการพูดเรื่องในทางการเมืองหรือการโต้เถียงในสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับนโยบายต่างๆ
2. การพูดแบบศาลยุติธรรม (forensic) การพูดแบบนี้นิยมใช้เกี่ยวกับการโต้เถียงชกค้ำในความหมายของการร่างพระราชบัญญัติ หรือการชกค้ำเพื่อพิจารณาคดีต่างๆ
3. การพูดประกอบงานพิธี (epideictic, ceremonial) นิยมใช้พูดในงานต่างๆ หรือพิธีต่างๆ เช่น การเปิดอาคาร งานศพ งานมงคลสมรส งานเลี้ยงรับรอง เป็นต้น.

อริสโตเติลได้บอกวิธีที่จะทำให้การพูดทั้งสามชนิดเป็นที่ถูกใจและจงใจคน ดังนี้

1. ถ้าเป็นการโต้เถียงหรือชกค้ำกันควรรู้คำพูดอย่างแจ่มแจ้งเอาจริงเอาจังชัดเจน และต้องมีเหตุผลในทางตรรกวิทยา
2. ผู้พูดควรมีบุคลิกลักษณะในท่าทาง ในรูปร่าง ในท่วงทามองการพูด เป็นที่น่าพอใจ น่าเชื่อถือ น่าปฏิบัติตาม น่าสนใจและมีเสน่ห์ถูกใจ
3. ผู้พูดควรจะชนะใจผู้ฟังด้วยได้รับความเห็นใจจากผู้ฟัง

อริสโตเติล ยังได้แนะนำไว้ว่า โอกาสที่จะเป็นนักพูดที่ดีได้นั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะต้องหาโอกาสพูดหาโอกาสโต้เถียงหาโอกาสสนทนาและพยายามคิดคำพูดให้คมคาย และไพเราะอยู่เสมอ หลังจากสมัยของอริสโตเติลผ่านไป ความคิดในเรื่องการพูดในที่ชุมนุมชนก็ได้พัฒนาขึ้น คือ ทั้งชาวกรีกและชาวโรมันได้พัฒนาการพูดให้เป็น "การพูดแห่งประณีตศิลป์" (The fine-art of rhetoric) เขาได้พัฒนาการพูดและให้แนวความคิดใหม่ว่า การพูดที่สมบูรณ์นั้นควรจะมีองค์ประกอบ 6 ส่วน ดังนี้คือ

1. ส่วนแรกของคำพูดจะต้องมีเนื้อความกล่าวเกริ่นในเนื้อหาที่จะต้องการพูด
2. ส่วนที่ 2 จะต้องพูดนำเข้าสู่เนื้อหา หรือความคิดสำคัญ
3. ส่วนที่ 3 จะต้องพูดขยายส่วนความคิดที่สำคัญ หรือขยายส่วนต่างๆ เฉพาะส่วน
4. ส่วนที่ 4 ต้องวินิจฉัยคำโต้แย้ง แล้วกล่าวคำคัดค้าน

5. ส่วนที่ 5 ต้องพยายามกล่าวด้วยคำที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงพิสูจน์คำอุทธรณ์ หรือพิสูจน์คำคัดค้านนั้นๆ หรืออาจจะเป็นการตอบคำโต้แย้งของฝ่ายตรงข้าม

6. ส่วนที่ 6 ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายนี้ อาจเรียกว่าเป็นปัจฉิมกถา จำเป็นต้องมีการกล่าวชี้แจงตามจุดประสงค์ที่ต้องการ

วิชาการพูดได้แพร่ขยายไปทั่วยุโรปและอเมริกา เพราะในยุคกลางมหาวิทยาลัยต่างๆ เกิดขึ้นมาก จำเป็นต้องใช้การบรรยาย (lecture) ซึ่งอาศัยศิลปะการพูดเข้าช่วยเป็นอย่างมาก

การติดต่อสื่อสาร (communication) ในความหมายที่ง่ายที่สุดหมายถึง การที่ข่าวสารถูกส่งผ่านจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง³ หรืออะไรก็ตามที่สามารถชักนำข่าวสารไปสู่ผู้รับได้นั้นคือการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารนับว่าเป็นพฤติกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ และเกี่ยวข้องแทรกแซงอย่างกว้างขวางมากต่อพฤติกรรมมนุษย์⁴ โดยการติดต่อสื่อสารนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน รวมทั้งเกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์กำหนดความหมายขึ้นมา⁵

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³G.A. Millerk, Language and Communication (New York : Mc Graw-Hill Book Company, 1951),p.7.

⁴David K. Berlo, The Process of Communication (New York : Holt Rinehart & Winston, Inc., 1960), p.7.

⁵David Mortenson, Communication, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1970), p.4.

จึงอาจจะสรุปได้ว่า กระบวนการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ หมายถึงกระบวนการในการ แลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด ข้อมูล ข่าวสาร ทักษะ ความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลตั้งแต่สองคน ขึ้นไปหรือมากกว่านั้น การติดต่อสื่อสารจึงเป็นปฏิกริยาสัมพันธ์ทางสังคมที่สื่อความหมายผ่านระบบ สัญลักษณ์และระบบข่าวสาร⁶ การติดต่อสื่อสารนั้นยังเป็นภาระหน้าที่ทางสังคมที่มีส่วนร่วมในองค์ ประกอบแห่งพฤติกรรมหรือแบบแผนแห่งชีวิต(mode of life)ภายใต้ระเบียบที่กำหนดกฎเกณฑ์⁷

ทำให้เห็นได้ว่า สังคมมนุษย์ เป็นสังคมที่มีความจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นเสมอ ซึ่งสมาชิกของสังคมจะใช้ความสามารถและทักษะของตนสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ความเข้าใจในซึ่งกันและกัน โดยแสดงออกในรูปของความต้องการความปรารถนา ทักษะ อารมณ์ต่างๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง การติดต่อสื่อสารจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ บุคคลสามารถส่งข่าวสาร (message) ไปยังบุคคลอื่นซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร (receiver) หรือ ผู้ฟัง (listener) โดยบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร (sender) หรือผู้พูด (speaker) เจตนา ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับ หรือผู้ฟัง

ส่วนประกอบที่สำคัญของกระบวนการติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสารจะต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญๆ รวม 4 ประการ จึงจะทำให้การ ติดต่อสื่อสารนั้นเกิดขึ้นได้และดำเนินไปตามขั้นตอนแห่งกระบวนการส่วนประกอบสำคัญ 4 ประการ มีดังนี้คือ

1. ผู้ส่งสารหรือผู้พูด (sender or speaker)
2. ข่าวสารหรือเรื่องราวที่พูด (message)

⁶Gergo Goriener, "On Defining Communication : Still Another View, " Journal of Communication, 16, no.2(June 1966),p.99.

⁷Colin Cherny, On Human Communication (Cambridge Mass.: M.I.T. Press,1966), p. 6-7.

3. ช่องทาง (channel)
4. ผู้รับสารหรือผู้ฟัง (receiver of listener)

ผู้ส่งสารหรือผู้พูด คือ แหล่งต้นตอ (source) ของการติดต่อสื่อสาร หมายถึงบุคคลที่เริ่มทำการติดต่อสื่อสารก่อน (the person who originates the message)

ข่าวสารหรือเรื่องราวที่พูด คือ เนื้อหาสาระหรือสัญลักษณ์ ภาษา สัญญาต่างๆ ที่สื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจกันได้

ช่องทาง คือ วิถีทางหรือหนทางที่ชักนำเอาข่าวสารนั้นไปสู่ผู้รับหรือเป็นตัวนำสารนั้นไปสู่ผู้ฟัง (a carrier of message) ถ้าหากปราศจากช่องทางแล้ว ข่าวสารก็ไม่อาจไปสู่ผู้รับได้ ผู้ส่งสารอาจจะสื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ ได้มากมาย ทั้งการพูด การเขียน ฯลฯ

ผู้รับสารหรือผู้ฟัง คือ บุคคลที่มีหน้าที่รับสารที่ผู้พูดต้องการจะสื่อสารตอบ ปกติแล้วผู้พูดจะต้องศึกษาผู้ฟังว่ามีพื้นฐานระดับไหนและสนใจในศาสตร์ใดเพื่อที่จะได้สื่อสารด้วยความเข้าใจกันอย่างง่ายดาย ซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

นอกจากนั้นในกระบวนการสื่อสารที่ต้องคำนึงคือ ภาษา เพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร ภาษา คือ เครื่องมือแสดงความคิด ตัวภาษาเองยังเป็นตัวสร้างความคิดขึ้นโดยที่มนุษย์แบ่งแยกและจัดหมวดหมู่ของปรากฏการณ์ในโลกซึ่งได้พบเห็นมา ตามแนวทางที่วางไว้โดยาใช้ระบบภาษาดังนั้นขบวนการทางความคิดของผู้พูดภาษาต่างๆ จะมีความแตกต่างกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแตกต่างของระบบไวยากรณ์ของภาษาต่างๆ เหล่านี้มนุษย์จะมองไม่เห็นภาพของสิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นอย่างเดียวกัน ยกเว้นเขาเหล่านั้นจะมีภูมิหลังทางภาษาคลายคลึงกัน⁸ ภาษาจึงมีอิทธิพลต่อการรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวของคนในสังคม

⁸Benjamin Lee Whorf, Language, Thought and Reality (Cambridge: M.I.T. Press ,1965), p.221.

แนวความคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)

ในบริบทของสังคมโลกมีปรากฏการณ์ต่างๆ ปรากฏอยู่มากมาย มนุษย์ได้พยายามที่จะอธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้น ถึงสาเหตุที่มาและพยายามจะทำนายปรากฏการณ์ที่น่าจะเกิดขึ้นต่อไป มนุษย์พยายามใช้แนวคิดต่างๆ ที่อธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้นนับตั้งแต่แนวคิดทฤษฎีวิทยาศาสตร์ แนวคิดมนุษยนิยม แนวคิดอภิปรัชญา แนวคิดจิตวิทยา แนวคิดโครงสร้างนิยม ฯลฯ แนวคิดทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในบริบทของสังคมโลก บางแนวคิดขัดแย้งกันหรือสลับแนวคิดอื่น บางแนวคิดสนับสนุนเป็นเหตุผลรองรับแนวคิดที่มีอยู่แล้ว แต่แนวคิดต่างๆ นั้น เป็นจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เป็นปัจจัยในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ โดยมีมนุษย์เป็นสื่อ และเพื่อแสดงออกถึงความมีเหตุผลของมนุษย์

นักคิดหลังโครงสร้างนิยม เป็นนักคิดอีกพวกหนึ่งที่พยายามจะอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมโลกนักคิดหลังโครงสร้างนิยมมีอยู่หลายท่าน เช่น Jacques Derrida, Michel Foucault เป็นต้น

มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นนักคิดที่มีชื่อเสียงได้เสนอแนวความคิดเรื่องวาทกรรม (discourse) และเป็นนักคิดผู้หนึ่งที่ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดของเขาจากนักคิดในสาขาวิชาต่างๆ ร่วมสมัยกันเป็นอย่างมาก แนวคิดของ มิเชล ฟูโกต์ น่าจะเปิดโอกาสให้อธิบายปรากฏการณ์บางปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์บางความสัมพันธ์ ในสังคม ซึ่งไม่อาจอธิบายได้ด้วยแนวคิดอื่นที่มีอยู่ เช่น ทำไมนักการเมืองที่พูดเก่งแต่ไม่มีความรู้ความสามารถถึงได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คำว่า "discourse" ก็กลายเป็นคำที่ได้ยินกันมากขึ้นทุกที โดยที่ส่วนมากก็ไม่รู้แน่นอนกว่าฟูโกต์ หมายความว่าอย่างไร เพราะความหมายของคำว่า "discourse" ก็ตกอยู่ภายใต้ discourse ของผู้ตีความ แต่เมื่อคำว่า discourse เข้ามาในแวดวงวิชาการของไทย ผู้กำหนดชื่อภาษาไทยให้กับ discourse เป็นนักวิชาการที่ทรงความสามารถและมีทักษะในการใช้ภาษาสูงท่านคือ ดร. สมเกียรติ วันทะนะ โดยท่านได้ใช้คำว่า "วาทกรรม" แม้จะมีผู้เห็นไม่เห็นด้วยบ้างก็ตามด้วยเหตุผลหลักที่ว่า discourse ที่ ฟูโกต์ ใช้ นั้น มิได้หมายความว่าเพียง

การใช้ "วาทะ" เท่านั้น

วาทกรรม (discourse)

discourse คืออะไรนั้น คำตอบที่ได้ก็มีสภาพเป็น discourse ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ discourse ของผู้ตอบ ซึ่งผู้ตอบมีประสบการณ์อย่างใดกับบทบาทของ discourse ที่มีต่อผู้ตอบนั้น เช่น

ความหมายที่ Roland Barthes ให้กับ discourse ซึ่งปรากฏในงานเขียน เรื่อง A Lovers Discourse เขาอธิบายว่า คำ discourse มาจากคำว่า "Discourses" ซึ่งเดิมหมายถึงการวิงวอนที่นั่นที่นั่น การมาและไป วิธีการที่ใช้ และโครงกับแผน ในแง่นี้ "คู่รักจึงไม่อาจยังมีหัวใจวิงวอนได้ ต้องใช้วิธีใหม่ๆ และวางโครงการเล่นงานตนเอง discourse ของเขาดำรงอยู่ เพียงในการพลุ่งขึ้นปรากฏตนของภาษา ซึ่งเกิดขึ้นในพรึบตาที่ดูเล็กน้อย และเป็นเรื่องของโรกาส"⁹ งานเขียนของ Barthes ในเรื่องนี้เป็นภาษาฝรั่งเศส

Habermas เป็นนักวิชาการผู้หนึ่งที่ได้กล่าวถึง discourse อธิบายว่า discourse เป็นการกระทำที่ตนเองจะแสดงให้เห็นฐานของการพูดจา ชนิดที่แผงความรู้ต่อผู้อื่น ในกรณีที่มีความเห็น หรือทัศนคติ (norms) บางอย่างที่ยังเป็นปัญหาอยู่ discourse ก็จะมาทำหน้าที่เป็นเหตุผลรองรับความเห็นหรือทัศนคตินั้น "และเพราะความจริง (truth) นั้นแตกต่างจากความแน่นอน (certainty) สัมผัสตรงที่ความจริงอ้างความเป็นที่สุด discourse จึงเป็นเงื่อนไขของสิ่งที่มีเงื่อนไข"¹⁰

⁹Roland Barthes, A Lovers Discourse : Fragments, Trans. Richard Howard (New York : Hill and Wang, 1981),p.3

¹⁰Jürgen Habermas, Theory and Practice, Trans. John Viertel (Boston : Beacon Press, 1974), p.18-19

ธเนศ วงศ์ยานนาวา คุณจะเป็นนักวิชาการไทยที่กล่าวถึงแนวทางของฟูร์กต์ มากกว่าผู้อื่นในงานภาษาไทยชั้นล่าสุด ธเนศได้อธิบาย discourse ว่า "ภายใต้ระเบียบวิธีการจัดการที่เกี่ยวกับความจริงนี้ มีกลไกที่จะสามารถทำให้แยกแยะได้ว่า ประโยคความรู้ใดถูก ประโยคความรู้ใดผิด ลักษณะของกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ผลิตประโยคความรู้ชุดหนึ่ง ที่จัดกลุ่มคิดและกลุ่มถูกไว้ได้นั้น เรียกว่า "ดีสคอล์ส discourse" คุณลักษณะที่มีเอกภาพของ discourse มิได้ขึ้นอยู่กับความหมายหรือความตั้งใจของผู้ใช้ภาษาแต่ประการใด หากแต่ขึ้นอยู่กับระบบตรรกภายในของ discourse นั้นเอง¹¹

นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักสังคมศาสตร์ มองว่าสังคมมีความจำเป็นต้องอธิบายโครงสร้างการจัดสรรอำนาจ เกียรติยศ และโภคทรัพย์ อย่างที่เป็นอยู่ แต่ "คำอธิบาย" นั้นมิได้ปรากฏเป็นคำตอบสำเร็จรูปเพราะ "คำอธิบายของสังคมเป็น discourse คือ การโยนโยนข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนที่สุด เป็นข้อเท็จจริงทุกด้านที่สังคมนั้นรู้ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ภาษา วรรณคดี ฯลฯ เป็นองค์ความรู้ของสังคม discourse จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น

¹¹ธเนศ วงศ์ยานนาวา. การวิเคราะห์ขั้วเจก (Subject) : ทฤษฎีที่ไร้ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจของ มิเชล ฟูร์กต์ (กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 19. บทความวิชาการอื่นๆ ของเขาที่พิจารณาแนวทางของ Foucault (แม้จะสะกดชื่อของ Foucault ไม่เหมือนกันก็ตาม) ซึ่งไม่มีงานแปลอีกสองสามชิ้น ได้แก่ "อ่านงานฟูร์กต์" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2528). "มิเชล ฟูร์กต์: ปัญญาชน ความจริงและอำนาจ" วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง ปีที่ 5 ฉบับที่ 1/2 (ตุลาคม 2528-มีนาคม 2529). "มิเชล ฟูร์กต์ และอนุรักษนิยมใหม่" วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองปีที่ 6 ฉบับที่ 3/4 (ตุลาคม 2531) อังาน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ " เทววิทยาแห่งวาทกรรม : ท้าความเข้าใจอำนาจแห่งวาทกรรมด้วยนารายณ์สิบปาง " สมุดสังคมศาสตร์ปีที่ 12 ฉบับที่ 3-4 (ก.พ.-ก.ค. 2533), หน้า 175-191

เหมือนความรู้ ก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น คนทุกคนตกอยู่ใต้อำนาจของ discourse หนึ่งๆ ทั้งสิ้น เพราะโลกภายนอกมันสัมพันธ์กันแบบนี้เราจึงควรมีสถานะอย่างนี้¹²

ฟูรกต์ ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง discourse กับอำนาจไว้ค่อนข้างชัดเจนว่า "Discourse" มิใช่เป็นเพียงสิ่งที่แสดง(หรือซ่อน)ความปรารถนา แต่ยังเป็นวัตถุแห่งปรารถนา นั้นด้วย และดังที่ประวัติศาสตร์ได้สอนเราไว้ เมื่อ discourse มีใช้สิ่งที่เพียงแปลความการต่อสู้ หรือระบบของการครอบงำแต่การต่อสู้นั้นเป็นไปโดยและเพื่อ discourse นั้นเอง discourse (จึง) คือ อำนาจที่จะต้องถูกยึดกุม"

ฟูรกต์ เสนอว่าในบรรดาความสัมพันธ์ของมนุษย์ สิ่งที่มีบทบาทสำคัญและแพร่หลายครอบคลุมกิจกรรมทุกประเภทของมนุษย์ก็คือ การแสดงออกหรือการสื่อสารกัน นั่นเอง การสื่อสารกัน อาจมาในรูปแบบถ้อยคำ ทั้งพูดและเขียน และอาจมาในรูปแบบปฏิบัติ พฤติกรรม อากัปกริยาต่างๆ ในเชิงสัญวิทยา (semiology) แบ่งองค์ประกอบของ การสื่อสารความหมายในทุกๆ ระบบ สัญลักษณ์ออกเป็นตัวสื่อความ (signifier) กับตัวความหมาย (signified) ตัวอย่างเช่น แม่-ว เป็นตัวสื่อความ ซึ่งในภาษาไทยบ่งบอกถึงตัวความหมาย "แมว" ที่เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง รูปร่างคล้ายเสือ ตัวเล็กกว่าเสือและเวลาส่งเสียงร้องจะร้องเหมียวๆ

ในกรณีของโครงสร้างนิยม ตัวสื่อความชุดดังกล่าว จะเป็นโครงสร้างที่ตายตัวแน่นอน สำหรับความหมายที่ต้องการซึ่งผลิตหรือก่อความหมายแก่มนุษย์ในแบบแผนวัฒนธรรมหนึ่งๆได้ตรงกัน นักคิดแนวคิดโครงสร้างนิยมจึงสนใจศึกษาตัวความหมายแบบต่างๆ ภายใต้บังคับการของตัวสื่อความ ที่เป็นสัจจะแต่นักคิดกระแสหลังโครงสร้างนิยมจะสนใจศึกษา ตัวสื่อความ ซึ่งผันแปรไม่คงที่ ไม่ถาวรตายตัวและกระทำซึ่งกันและกัน ไม่มีตัวสื่อความที่สลับและคงที่ มีแต่ตัวสื่อความที่หลากหลาย เต็มไปหมดที่สัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน และเครือข่ายของตัวสื่อความหลากหลายนั่นเองที่บ่งการ หรือ

¹² นิธิ เอียวศรีวงศ์ "จดหมายตอบ," รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 14-15 ฉบับที่ 3

สร้างมนุษย์ขึ้นโดยที่มนุษย์ไม่สามารถบงการความเคลื่อนไหวของตัวสื่อความ (the play of signifiers) พุโรดส์สนใจต่อการที่ the play of signifiers กลายเป็นระบบของการมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ในทัศนะของ พุโรดส์ มีช่องทางี่ประธานที่กำหนดบงการประวัติศาสตร์ของสรรพสิ่งตรงกันข้าม มนุษย์เป็นผลิตผลของตัวกระทำอื่น ได้แก่ discourse

มนุษย์อยู่เป็นสังคมได้ด้วยการสื่อสารความกันด้วย discourse ที่เข้าใจกันได้รู้เรื่อง และด้วยความไม่เข้าใจกัน เข้าใจผิดกัน ซึ่งก็เป็นเรื่องของการสื่อความเช่นกัน มนุษย์สามารถสำนึก รับรู้ ว่าตนเป็นมนุษย์อยู่ได้ เพราะมนุษย์รู้จักใช้ภาษาสื่อความกัน ซึ่งตรงนี้เอง ที่ทำให้ นักปรัชญาและนักมนุษยวิทยาถือเป็นคุณลักษณะพิเศษที่ยิ่งใหญ่ของความเป็นมนุษย์ คือ มนุษย์เป็นผู้สร้างภาษา แต่ตรงนี้เองอีกเช่นกัน ที่ทำให้เราอาจคิดอย่างพุโรดส์ ได้ว่า ภาษาและการสื่อความ เป็นปัจจัยกำหนดความเป็นมนุษย์

พุโรดส์ มีทัศนะว่า มนุษย์มิได้เป็นผู้กำหนดหรือบงการการกำเนิดภาษา ตรงกันข้าม มนุษย์แต่ละคนในทุุกยุคกำเนิดมาท่ามกลางภาษาและการสื่อความที่แพร่หลายอยู่ก่อนแล้ว ยิ่งการสื่อความแพร่ขยายเติบโตขึ้น มนุษย์ก็มีหน้าที่เรียนรู้ การสื่อความ หรือ discourse ที่ดำรงอยู่ ณ ขณะนั้น discourse หนึ่งๆ อาจมีกำเนิด ณ จุดใดจุดหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แต่ครั้นเมื่อมนุษย์ได้แสดงออกไปจนเกิดเป็นการสื่อความซึ่งกันและกันในกลุ่มหรือแวดวงหนึ่งๆ แล้ว discourse นั้นก็มิได้เป็นสมบัติทรัพย์สินหรือผลิต ที่มนุษย์ผู้ใดโดยเฉพาะเป็นเจ้าของอีกแล้ว discourse กลับแพร่กระจายวนเวียนอยู่ในบรรดามนุษย์แวดวงหนึ่งๆ โดยที่มนุษย์กลับต้องยอมรับความหมายหรือกฎเกณฑ์ discourse เพื่อจะสื่อความกันเข้าใจ มนุษย์จึงถูกกำหนดว่าจะพูดแสดงออก สื่อรับความรู้เข้าใจอย่างไรก็ด้วยบรรดา discourse ที่แพร่หลายครอบคลุมชีวิตของเขา^๕นั่นเอง

การพูด คือ การกระทำ หรือปฏิบัติการของ discourse ที่จะเปิดเผยตัวเองออกมา หมายความว่า การพูดคือการที่กฎเกณฑ์ค่านิยม ความรู้ มาตรฐาน หรือความเชื่อที่ครอบคลุมชีวิตอยู่ (หรือ discourse จำนวนหนึ่งนั่นเอง) ประสานกันเข้าแล้วเผยตัวออกมาเป็นคำพูด เฉพาะครั้ง discourse เหล่านั้น สามารถจะประสานเข้าเพื่อออกมาเป็นคำพูดต่างๆ กันได้มากมายนับไม่ถ้วน แต่การพูดครั้งหนึ่งๆ การแสดงออกหนึ่งๆ หรือการกระทำหนึ่งๆ คือ การ

ที่ discourse จำนวนหนึ่งประสานกันเข้า ในสถานการณ์เฉพาะและปรากฏตัวเป็นความหมายที่สื่อความได้ขึ้นมาชุดหนึ่ง

ตัวอย่างเช่น หากมีผู้กล่าวว่า "เขาเป็นคนเลวมากจึงร้ายได้ดิบได้ดีในชีวิต" เราจะรู้สึกว่าการสันธาน "จึง" ไม่น่าจะถูกต้องควรเปลี่ยนเป็น "แต่ที่ว่าเขากลับร้ายได้ดิบได้ดีในชีวิต" เพราะเราคิดว่าข้อความแรกทำให้อนุประโยคทั้งสองกลายเป็นความเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน ทั้งๆที่ตามความเข้าใจโดยทั่วไปแล้ว อนุประโยคทั้งสองไม่ควรจะสัมพันธ์กันด้วยตรรกาเชิงเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน แต่การสัมพันธ์ด้วยตรรกาเชิงขัดแย้ง การใช้คำสันธาน "จึง" ทำให้ประโยคทั้งหมดดูจะผิดตรรก แต่หากเปลี่ยนคำเชื่อมเสียใหม่ประโยคทั้งหมดจึงจะพอเข้าใจได้ อะไรที่กำหนดให้คำสันธาน "จึง" กลายเป็นความผิดพลาดในขณะที่สันธานชุดใหม่ใช้ได้ ความผิดพลาดอยู่ที่ไวยากรณ์คิด หรืออยู่ที่ความรู้ของเราที่ได้รับการหล่อหลอมมาว่า ความเลวกับความร้ายได้ดิบได้ดี ควรเป็นสิ่งตรงข้ามกัน ขัดแย้งกัน ประโยคแรกจึงขัดต่อ discourse ว่าด้วยความดีความยุติธรรม¹² ซึ่งมีอยู่ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" เมื่อเราได้รับรู้ว่าคุณเลวกลับได้ดี จึงต้องเกิดความรู้สึกขัดแย้งแต่ถ้าหากคนชั่วได้ดีจนกลายเป็นเรื่องปกติและยอมรับกันได้อย่างเป็นทางการ ประโยคดังกล่าวก็อาจจะไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ยกมาเป็นสิ่งเขป พอจะให้เห็นได้ว่า ความรับรู้ ความคิด และการแสดงออกของเรามีใช้เพียงเรื่องของหลักภาษาหรือไวยากรณ์เท่านั้น แต่ดำเนินไปภายใต้กรอบที่กำหนดโดย discourse จำนวนมากในสังคม

จากการศึกษาของ พูโกต์ ถึง discourse ของอารยธรรมยุโรปว่าด้วยความบ้า อาชญากรรม และการลงโทษ เป็นต้น ทำให้เห็นว่า discourse ของความบ้า อาชญากรรม และการลงโทษ เปลี่ยนไปก่อนศตวรรษที่ 19

ดังนั้น สำหรับพูโกต์แล้ว discourse ไม่ได้มีเพียงความสามารถหรือบทบาทที่มีต่อความเข้าใจได้/เข้าใจไม่ได้ ของการสื่อความกัน หรืออำนาจที่มีต่อการตัดสินใจเชิงคุณค่าต่างๆ

¹²ดร. ธงชัย วินิจจะกุล "วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศ์วาน (Genealogy)" รายงานโครงการวิจัยเสริมหลักสูตร (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 19-20

(ความสามารถแยกแยะ ความดี/ความไม่ดี ถูก/ผิด ใช้ได้/ใช้ไม่ได้) เท่านั้น แต่ discourse กลายเป็นเครือข่ายของกฎเกณฑ์ ค่านิยม ความรับรู้ ความเข้าใจร่วมมาตรฐาน ความเชื่อในเรื่องต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ ที่เกิดจากการแสดงออกและการสื่อความกัน ไม่ว่าจะมึระบบความคิดหรืออุดมการณ์แน่ชัดอยู่เบื้องหลังหรือไม่ก็ตาม เครือข่ายดังกล่าวจึงไม่จำเป็นต้องสอดคล้องต่อกันเป็นระบบหรือมีตรรกที่เป็นระเบียบ หรือมีรากเหง้าจากระบบความเชื่อ หรือสกุลความคิดใด โดยเฉพาะ แต่มาจากการแสดงออกและการสื่อความของคนจำนวนมากจนไม่รู้ที่มาแน่ชัด และจนกระทั่งไม่มีใครสามารถอ้างความเป็นเจ้าของ หรือผู้ให้กำเนิด discourse ได้

จากแนวความคิดของฟูร์กต์ที่กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ามนุษย์จะแสดงออก ตัดสินใจสื่อความรับรู้อย่างไร ก็ด้วยบรรดา discourse ที่แพร่ครอบคลุมชีวิต ณ ขณะนั้น การสื่อความในปรากฏการณ์ใด ทำให้ discourse เผยตัวออกมาแพร่กระจายวนเวียนอยู่ในบรรดามนุษย์แวดวงหนึ่งๆ ภาษาเป็นช่องทางหนึ่งที่ discourse แพร่กระจายออกมาเช่น ในคำสอนต่างๆ วรรณกรรม วาทะสำคัญๆ

พุทธศาสนากับวาทกรรมในการเมืองไทย

พุทธศาสนานั้นฝังรากลึกในสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา คำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นวาทกรรมที่ให้ความหมายของความดีความสุข ในสังคมไทย พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักวาทะที่นำหลักการพันทุกข์ อริยสัจ 4 บลอบประโลมชาวโลกทั้งโลกได้มนุษย์ที่มีความทุกข์ ปัญหาต่างต้องการวาทกรรมของพระพุทธเจ้า แม้แต่องค์สิมานักข่ามนุษย์พันศพบเมื่อได้ฟังวาทะของพระพุทธเจ้า ยังสละวิญญาณาบหัทมาบวชในพุทธศาสนาได้ กามินิตตามหาพระพุทธเจ้าเพื่อที่จะได้ฟังวาทะทางหลักธรรมของพระองค์แต่ไม่มีบุญที่จะได้ทราบว่าคุณคณที่ตนได้สนทนานั้นคือ พระพุทธเจ้า วาทกรรมวาทกรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาสู่โลกคือการพันทุกข์ วิธีการให้พันทุกข์ ซึ่งความทุกข์นั้นไม่เป็นที่ต้องการของมนุษย์ พระองค์ได้แสดงเหตุแห่งทุกข์และวิธีการให้พันทุกข์คำสอนของพระพุทธองค์จึงเป็นที่ยอมรับของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ รวมถึงความดีความชั่ว สังคมไทยอยู่ภายใต้อิทธิพลคำสอนทางพุทธศาสนาดังนั้นการตัดสินใจความดี คนดี คนดีในสังคมไทยจึงต้องมีความดีที่สอดคล้องกับคำสอนในศาสนาพุทธ พุทธศาสนาแม้พุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองโดยตรง เพราะโดย

เนื้อแท้แล้ว เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของบุคคลโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงแต่เรื่องการเมือง แต่พระพุทธเจ้าก็ยังได้ทรงมีหลักการสำหรับผู้ปกครอง คือ หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตรธรรม และหลักธรรมของฆราวาส คือฆราวาสธรรม ก่อนที่จะพิจารณาว่าททธรรมธรรมของพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงจำแนกคนตามความสามารถ 4 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 คนที่สามารถที่จะสอนธรรมได้เลย เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่เหนือน้ำ

ประเภทที่ 2 คนที่พอมีความรู้ติดตัวบ้าง เปรียบเสมือนดอกบัวที่จะบานวันต่อไป

ประเภทที่ 3 คนที่ไม่มีความรู้แต่สนใจ พวกนี้ต้องสมาคมกับภิกษุสงฆ์เพื่อศึกษาเพื่อรู้อะไรบ้าง เพราะมีความสนใจอยู่บ้าง เปรียบเสมือนดอกบัวใต้น้ำ

ประเภทที่ 4 คนประเภทนี้จะไม่มีความรู้อะไรเลย พวกนี้จะสอนได้ยากลำบากที่สุด เปรียบเสมือนดอกบัวที่เพิ่งออกใหม่จากรากเหง้า

ฉะนั้น นักการเมืองจะว่าททธรรมทางการเมืองกับบุคคลระดับใดจะต้องเตรียมว่าททธรรมให้เหมาะสมกับผู้รับฟัง¹⁴

การปกครองและผู้ปกครองที่ดีที่สุด

การปกครองที่ดีในททธรรมของพุทธศาสนาคลายคลึงกับททธรรมทางปรัชญาทางการเมืองสากล กล่าวคือ การปกครองที่ดีคือระบบการปกครองที่มุ่งสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ ให้เป็นสังคมที่ดี มีระเบียบ ให้อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข และอุดมสมบูรณ์ ในระบอบการปกครองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่ากิจกรรมส่วนของสังคม หรือกิจกรรมการเมืองนั้นคือกิจกรรมส่วนรวมของสังคม เมื่อมนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มนุษย์จึงต้องช่วยกันดูแลรักษาและทะนุบำรุงผลประโยชน์ส่วนรวมของเราเอาไว้

ปัญหาที่พึงพิจารณา คือ ระบอบการปกครองแบบใดจึงจะบรรลุจุดประสงค์ดังกล่าว

¹⁴พ.อ.ทวิช เบล่งวิทยา, จิตวิทยาภาษาธรรม (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาสน์, 2525), หน้า 637-638.

ในทฤษฎีของพุทธศาสนาระบอบการปกครองที่ี้อาจจะเป็นระบอบการปกครองแบบใดก็ได้ที่ยึดหลักการที่สำคัญต่อไปนี้

1. การได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การขยายอำนาจและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด อำนาจของผู้ปกครองนั้นมิใช่เพื่อสร้างคามยิ่งใหญ่ของตนเอง แต่เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน
2. ความมั่นคงของระบอบการปกครองหรือของรัฐบาลและผู้ปกครอง มิใช่เป็นจุดหมายในตัวมันเอง หรือจุดประสงค์สุดท้ายของระบอบการเมืองการปกครอง แต่เป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือเพื่อใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข สวัสดิภาพบูรณาการ และความสงบสุขของประชาชน
3. ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยเน้นความเท่าเทียม การปราศจากชั้นวรรณะจากชาติกำเนิด ความเสมอภาคในทางเพศหมายความว่าไม่ถือว่าเพศหญิงมีสถานภาพต่ำกว่าเพศชาย เน้นเสรีภาพด้วยการห้ามการมีทาส รวมตลอดถึงการแนะนำให้ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ดังปรากฏในกาลามสูตร
4. ยึดธรรมเป็นแนวทางในการปกครอง ธรรมที่สำคัญดังกล่าวได้แก่

ทศพิธราชธรรม คือ คุณธรรมของผู้ปกครอง 10 ประการ ไม่ว่าจะ เป็นราชาหรือรัฐบาลตามความหมายสมัยใหม่ ธรรมที่ผู้ปกครองพึงยึดถือและปฏิบัติได้แก่

ทาน คือการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ด้วยการอุทิศตนแก่งานเพื่อความอยู่ดีกินดี ความมั่นคง ปลอดภัย และความก้าวหน้าของผู้อยู่ใต้ปกครอง

ศีล หมายถึงการรักษาความสุจริต เป็นตัวอย่างของความดีงาม ทั้งด้านความประพฤติ การปฏิบัติ และเป็นที่เคารพนับถือของผู้อยู่ภายใต้การปกครอง

บริจาคะ หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของประชาชน

อาชวะ หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรง มีความซื่อสัตย์ ไม่น้อราษฎ์บังหลวง

ตบะ หมายถึงการที่มีความมั่นคงในด้านจิตใจ ไม่หลงใหลมัวเมาในกิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในสิ่งเข้ายวน มุ่งมั่นทำความเพียรเพื่อกระทำกิจให้สมบูรณ์

มัทวะ หมายถึงความมั่นคงในด้านจิตใจ ไม่หลงไหลมัวเมาในกิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่น
ในสิ่งเข้ายวน มุ่งมั่นทำความเพียรเพื่อกระทำกิจให้สมบูรณ์

อภิกโรธ หมายถึงการไม่มีจิตใจที่ถูกครอบงำครอบคลุมด้วยอารมณ์โกรธ ขุ่นมัวกระทำ
กิจการด้วยจิตสุขุมราบเรียบและพร้อมด้วยวิจารณ์ญาณ

อวิหิงสา หมายถึงการไม่หลงระเรีงอำนาจ ไม่บีบบังคับ กดขี่ มีความกรุณาไม่หาเหตุ
เบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ ด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

ขันติ หมายถึงความอดทนต่อสรรพสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้อง และ
ความเพียรที่จะปฏิบัติธรรมดี ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากทั้งด้านกายภาพและอารมณ์

อวิโรธนะ หมายถึงการที่ไม่ประพฤติดิจจากประศาสนะธรรม อันถือประโยชน์สุขอันดี
งามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้ง ไม่เอนเพียงด้วยโลภะ โมหะ โทสะ ปกครองด้วยหลักนิติธรรม
และทบธรรมเนียมประเพณีแห่งการปกครองอันดีงาม

จักรวรรดิวัตรธรรม คือ ธรรมเนียมปกครองที่ยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า องค์จักรพรรดิธรรม ดัง
กล่าวมี 12 ประการดังนี้

การอนุเคราะห์คนในราชสำนัก และคนภายนอกให้มีความสุข ไม่ปล่อยปละละเลย

การผูกมิตรไมตรีกับประเทศอื่น

การอนุเคราะห์พระราชวงศานวงศ์

การเกื้อกูลพราหมณ์ คหบดี คหบดีชน และผู้ที่อยู่ในเมือง

การอนุเคราะห์ประชาชนในชนบท

การอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ผู้มีศีล

การรักษาฝูงเนืองก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์

การห้ามคนทั้งหลายมิให้ประพฤติดิฉิธรรม และชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่ในกุศลสุจริต

การเลี้ยงดูคนจน เพื่อมิให้ประกอบกรทุจริตต่อสังคม

การเข้าใกล้สมณพราหมณ์ เพื่อศึกษาบุญและบาป กุศล และอนุสลาให้ชัดเจน

การห้ามมิให้ลุอำนาจแก่ความกษัตริย์ดินแดนทางที่ผิดธรรม

การห้ามจิตมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์มิควรจะได้

ราชสังคหวัตถุ หมายถึงธรรม 4 ประการ ที่เป็นแนวทางในการสงเคราะห์ประชาชน
อันได้แก่

สัสสมะระ ฉลาดบำรุงธัญญาหาร คือ ปรีชาสามารถในการดำเนินนโยบายที่จะบำรุง
พืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตรให้อุดมสมบูรณ์

บุริสมะระ ฉลาดบำรุงข้าราชการ คือ ปรีชาสามารถในนโยบายที่จะบำรุงข้าราชการ
ด้วยการส่งเสริมคนดีมีความสามารถ และจัดสวัสดิการให้ดี เป็นต้น

สัมมาปาสะ ผูกประสานปวงประชา คือ ผดุงพยานประชาชาชนไว้ด้วยนโยบายส่ง
เสริมอาชีพเช่น จัดทุนให้คนยากจนยืมไปสร้างตนในพาณิชย์กรรม หรือดำเนินกิจการต่างๆ ไม่ให้
ฐานะ เหลื่อมล้ำห่างเหินจนแตกแยกกัน

วาจาปิยะ มีวาทะตุดดีมีใจ คือ รู้จักพูด รู้จักชี้แจงแนะนำ รู้จักทักทายถามไถ่ทุกข์สุข
ราษฎรทุกชั้น แม้ปราศรัยก็ไพเราะน่าฟัง ทั้งประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานมีประโยชน์ เน้น
ทางแห่งการสร้างสรรค์แก้ไขปัญหาเสริมความสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจดี ความเชื่อถือ และ
ความนิยมนับถือ

ละเว็นอคติ นักปกครองเมื่อปฏิบัติหน้าที่พึงเว้นจากความลำเอียง หรือความประพฤติ
ที่คลาดเคลื่อนจากธรรม 4 ประการ

ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ

โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง

โรมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเซลา

ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว

ยัตถธรรมาธิปไตย เป็นหลักปฏิบัติในการำช้อาณาปกครอง หมายความว่าผู้ปกครองถือ
ธรรมเป็นใหญ่ในการปกครอง คือ ถือหลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงามเหตุผลเป็นใหญ่

กระทำการใดๆ หลังจากที่ได้พิจารณาไตร่ตรองข้อเท็จจริงและเหตุผลตามที่ได้รับฟังมาแล้วอย่างกว้างขวาง พิจารณาอย่างดีที่สุดเต็มความสามารถแห่งสติปัญญา จะมองเห็นได้ด้วยความรู้ที่ใจว่าเป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม กระทำการต่างๆ โดยยึดหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา¹⁵

แนวความคิดตามหลักพุทธศาสนาสำหรับประชาชน การดำเนินชีวิตของประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับ หลักการสอนพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 เบญจขันธ์ พรหมวิหาร หลักพระวินัย

หลักไตรลักษณ์ (the three characteristics of existence) คือหลักธรรมอันเป็นพื้นฐานความคิดของพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับจักรวาลชีวิตและสังคมว่า ล้วนมีลักษณะสามัญ 3 ประการควบคุมอยู่ได้แก่

1.อนิจจัง (impermanence) คือ ความผันแปร ความเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ได้แก่ การที่สังขตธรรม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเรื่อยไป ไม่มีสิ่งใดคงที่หรือหยุดนิ่ง

2.ทุกขัง (stress and conflict) คือ ความคงสภาพทนอยู่ไม่ได้ ได้แก่ ภาวะที่สังขตธรรมถูกบีบคั้นด้วยการ เกิดขึ้นและสลายตัวหรือภาวะที่กดดันขัดแย้งบกพร่องไม่สมบูรณ์อยู่ในตัว

3.อนัตตา (soullessness หรือ non-self) คือ ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง กำหนดเป็นตัวตนแท้จริงไม่ได้ หรือไม่ใช่ตัวตน ได้แก่ การที่สิ่งทั้งปวงมีอยู่ แต่มีอยู่อย่างเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและสืบเนื่องกัน (สันคติ) ไปเหมือนกระแสน้ำและกาลเวลาที่ผ่านไปโดยไม่มีขาดตอน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵สมบุรณ์ สุขสำราญ (คณะ), "ปรัชญาศาสนากับสังคมปัจจุบัน "เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534), หน้า 661-665.

และเมื่อแยกองค์ประกอบ (วิเคราะห์) สิ่งต่าง ๆ แล้ว ไม่มีลักษณะใดที่คงที่ที่จะทำให้นักคิด
ลักษณะใดเป็นสิ่งตายตัวได้ จึงบอกไม่ได้ว่าตรงไหนคือตัวตน พุทธศาสนาเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลง
เป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงและไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติของสิ่ง
ทั้งปวงและไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นของไม่จริง คือ มีสิ่งที่คงที่ตายตัว
(อัตตา) ซ่อนอยู่หลังการเปลี่ยนแปลง¹⁶

- อริยะสัจ** เป็นหลักธรรมแห่งความรู้แจ้งในความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ
ทุกข์ กระบวนการแห่งชีวิตที่ต้องเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งทางร่างกาย (เกิด แก่
เจ็บ ตาย) ความไม่สมปรารถนา ความพลัดพราก ซึ่งก่อให้เกิดทุกข์
สมุทัย สาเหตุแห่งการเกิดความทุกข์มาจากกามตัณหา (ความอยากได้อะไร) ภว
 ตัณหา (ความอยากให้อยู่ในสภาพเดิม) และวิภวตัณหา (ความอยากให้มี
 หมดไปหรืออยากหนีให้พ้นจากสภาพเดิม)
นิโรธ การดับตัณหาทั้ง 3 ซึ่งจะต้องค่อยๆ ดังเป็นลำดับขั้นทั้งหมดมี 8 ขั้น เรียกว่า
 มรรค 8
มรรค 8 คือวิถีทางไปสู่ความดับทุกข์มี 8 ทาง ได้แก่ เห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ
 ทักการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ตั้งสติชอบและตั้งใจชอบ

วิถีทางแห่งความดับทุกข์ 8 ประการนี้ทำให้นักพระสงฆ์เกิดไตรสิกขา คือ สีล สมาธิและ
 ปัญญา ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรู้แจ้งในชีวิตอย่างมีเหตุมีผล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶สังฆตธรรม คือ สิ่งปรุงแต่งกันขึ้นหรือประกอบกันขึ้น ในทัศนะของพุทธศาสนา
 จักรวาล โลก ชีวิต และสังคมล้วนเป็นสังฆตธรรม ส่วนอสังฆตธรรม ได้แก่ นิพาน (การดับทุกข์
 สิ้นเชิง) ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต

เบญจขันธ์ เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการอธิบายถึงองค์ประกอบของชีวิตว่าประกอบด้วย ส่วนที่เป็นรูปธรรมและส่วนที่เป็นนามธรรม รวมเรียกว่า "นามรูป" นามรูปประกอบด้วยส่วนย่อยๆ 5 ส่วน คือส่วนที่เป็นร่างกาย (รูป) ส่วนที่รับรู้ผ่านอายตนะทั้ง 6 (วิญญาณ) ส่วนที่เป็นความรู้สึกว่าสุข ทุกข์หรืออุเบกขา (เวทนา) ส่วนที่กำหนดหมายรู้อะไรหนึ่งสิ่งใด โดยการแยกแยะว่าสิ่งใด เป็นอะไร (สัญญา) และส่วนที่ปรุงแต่งจิต

พรหมวิหาร คือ หลักธรรมเกี่ยวกับวิธีการอบรมจิต (ภาวนา) และเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมแบบพุทธ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเองได้แก่ เมตตา คือ ความมีไมตรีจิตคิดจะมีความสุข ซึ่งจะ เป็นสาเหตุทำให้ละความคิดบองร้าย (พยาบาท) ได้ กรุณา คือ ความเอ็นดูคิดจะช่วยย៉ักพันทุกข์ ซึ่งจะ เป็นสาเหตุทำให้ละการคิดเบียดเบียน (วิหิงสา) ได้ มุทิตา คือ พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ซึ่งจะ เป็นสาเหตุให้ความริษยา (อคติ) ได้ และอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง ซึ่งจะ เป็นสาเหตุให้ละความขี้ใจ (ปฏิกะ) ได้¹⁷

หลักพรหมวิหาร เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความคิดในการแก้ไขปัญหามีลักษณะ เป็นแนวทาง สันติวิธี และเป็นวิธีทางในการต่อสู้เพื่อจัดการกดขี่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

หลักพระวินัยบางประการที่สะท้อนภาพสังคมในอุดมคติสิ่งปรารถนาสูงสุดทางพุทธศาสนา คือ นิพพาน ได้แก่ ความหลุดพ้น (วิมุตติ) จากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง

สังคมสงฆ์ซึ่งเป็นแบบอย่างของสังคมที่ดีในทัศนะของชาวพุทธ จึงมีลักษณะสำคัญที่สะท้อน มาจากพระวินัยบางส่วน ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบสังคม สังคมสงฆ์เน้นในเรื่องอิสรภาพ คือ เป็นสังคมที่ให้อิสระเต็มที่เพื่อ เปิดโอกาสให้สมาชิกของสังคมสามารถจะฝึกฝนการพัฒนาตนเองและทำประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างเต็ม กาลัง ระเบียบข้อบังคับทางสังคม (พระวินัย) มีน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นแก่สมาชิกโดยรวม

¹⁷สุชีพ บุญญาภาพ, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน (พระนคร : โรงพิมพ์มหาเมฆ ราชวิทยาลัย, 2524), หน้า 425.

2. รูปแบบการปกครอง นับได้ว่ามีความอ่อนตัวมากที่สุดเรียกว่าระบบอุปถัมภ์ได้แก่ การมอบหมายให้พระ เณรผู้ใหญ่ปกครองดูแลสั่งสอนศิษย์ของแต่ละคนเป็นอิสระแก่กันและถ้าจะบวช ก็มีสิทธิ์ที่จะ เลือkbวชอยู่ในสำนักของพระ เณรรูปใดก็ได้ที่มีความสามารถ

3. ความสัมพันธ์ในสังคม แม้จะมีระบบการเคารพในอาวุโสถึงเวลาประชุมทำกิจธุระ ของสงฆ์ (สังฆกรรม) แล้ว พระทุกรูปมีสิทธิ์ที่จะพูดแสดงมติเท่าเทียมกันทั้งสิ้น และต่างก็มีหน้าที่ เข้าร่วมกิจกรรมของสงฆ์ จะขาดไม่มีเหตุผลหรือไม่บอกกล่าวไม่ได้

4. การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคม อาศัยสันติวิธีทั้งสิ้น เช่น การเปิดโอกาสให้ พระภิกษุอื่นวิพากษ์วิจารณ์ได้ (การพิจารณาตนเอง) (ปลงอาบัติ) การพิจารณาข้อพิพาทโดยใช้ ธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ตัดสิน และการให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์ คือ ไม่คบค้าสมาคมด้วย เป็นต้น

5. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สังคมสงฆ์ เน้นการไม่สะสมทรัพย์สินส่วนตัว นอกจากของใช้ ส่วนตัวที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการมีทรัพย์สินมากเป็นอันตรายอย่างหนึ่ง และเป็นเหตุให้ เกิดกิเลสและทุกข์ ดังนั้น เมื่อภิกษุได้รับทรัพย์สินส่วนเกินมาจะต้องอนุญาติให้ภิกษุอื่น มีกรรมสิทธิ์ ร่วม (วิกัปป) หรือให้เป็นทรัพย์สินของสงฆ์ไป แม้แต่สิ่งที่มีผู้บวชถวายให้ไว้ หากยังไม่ต้องการ าก็ต้องฝากไว้กับฆราวาสให้ดูแลแทน ฆราวาสที่ทำหน้าที่แทนสงฆ์เรียกว่า ไวยาวัจกร¹⁸

วาทกรรมในงานวรรณกรรมของไทย

เมื่อมนุษย์เจริญขึ้นและบ้า้ความต้องการ เกี่ยวกับปัจจัยสี่ได้พอสมควรแล้วมนุษย์นั้นก็ จะเรียกร้องหาศิลปะตามธรรมชาติความกระหายของมนุษย์ วรรณคดีในฐานะศิลปกรรมอย่างหนึ่งจึง เกิดขึ้น ศิลปกรรมคือการสื่อสาร วรรณคดีคือวิธีการสื่อสารของมนุษย์โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ¹⁹

¹⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 155-272.

¹⁹ศรีวิไล ดอกจันทร์, ทฤษฎีและปฏิบัติการวรรณคดีศึกษา (เชียงใหม่ : ภาควิชา มัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528), หน้า 48-49.

งานวรรณกรรมที่จะศึกษาในที่นี้ คืองานที่ได้เลือกสรรจากหนังสือที่เป็นวรรณคดีเอกมีคุณค่าสะท้อน
ค่านิยมทางสังคมออกมาให้เห็นจากการศึกษา

เวลาเราส่งข่าวสารโดยใช้ภาษานั้นเราไม่ได้ส่งแต่เนื้อความหรือเนื้อหาเราส่งอารมณ์
ออกไป เราส่งทัศนคติออกไป เราส่งค่านิยมออกไปตามวัฒนธรรม วัฒนธรรมนั้นก็ขึ้นอยู่กับลักษณะ
ของสังคมของผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ถ้าผู้ส่งสารหรือผู้รับสารนั้นมีทัศนคติไม่ตรงกัน มีค่านิยมไม่ตรง
กันมาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน ถึงแม้ว่าจะใช้ภาษาเดียวกันก็จะส่งสารรับสารกันได้ไม่เกิดสัมฤทธิ์ผล
เราจึงควรทำความเข้าใจการสื่อความหมายหรือการสื่อสารทางวรรณคดี ซึ่งเป็นการสื่อสารโดย
ใช้ภาษาเป็นเครื่องสื่อกันให้ต้องแท้

วรรณคดีเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่ง เป็นการสื่อสารโดยใช้ภาษาเป็นสื่อที่ซับซ้อนการทำ
ความเข้าใจวรรณคดีจึงมิใช่เพียงการแปลศัพท์เท่านั้น การถอดคำประพันธ์จับใจความ
หรืออ่านให้ได้วรรณคดีนั้น ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ ได้ให้ข้อสังเกตและแนวคิดที่มีคุณค่าว่า

ด้วยเหตุที่วรรณคดีเป็นศิลปะที่ซับซ้อน แค่มองดูเฉินๆ เหมือนกับว่าคนที่อ่านหนังสือออกก็
น่าจะเข้าใจได้ จึงเกิดความสับสนเกี่ยวกับวรรณคดีก็มาก เช่นคำว่า "เข้าใจ" เป็นต้น คนทั่วๆ
ไปไม่ทราบว่า "เข้าใจวรรณคดี" หมายความว่าอย่างไร กล่าวคือเข้าใจสารที่ผู้เขียนส่งให้ผู้อ่าน
และเข้าใจความไพเราะอีกทั้งเห็นความบกพร่องของงานเขียนอันหนึ่งๆ และอื่นๆ อีกหลายอย่าง²⁰

การสื่อความหมายจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านนั้น เป็นที่เข้าใจกันในเรื่องของการสื่อสารว่า
ไม่อาจสื่อความหมายที่สมบูรณ์ได้เสมอไป จึงควรยอมรับว่ามีวรรณกรรมบางตอนหรือบางเรื่อง
ที่เราอ่านแล้วไม่เข้าใจ หรือต้องอ่านหลายครั้งจึงจะเข้าใจหรือต้องขอให้ผู้อื่นอธิบายให้จึงจะเข้าใจ
ได้ ทั้งนี้เพราะการสื่อสารทางวรรณคดีนั้นมีปัญหาบางประการ การที่จะเข้าใจในด้านความงาม
ของภาษา อันเป็นสื่อแห่งความคิดและอารมณ์ จึงจำเป็นต้องกระทำอย่างละเอียดถี่ถ้วน สิ่งที่ควร

²⁰บุญเหลือ เทพสุวรรณ, วิเคราะห์วรรณคดีไทย, (พระนคร : โครงการ
ดาราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2517), หน้า 3.

จะเริ่มพิจารณาเมื่ออ่านวรรณคดีก็คือ คำและเสียงของคำที่สื่อความหมาย การเรียงร้อยถ้อยคำ เหล่านั้นเข้าเป็นหน่วยความหมายมีความประสานกันเป็นองค์ประกอบที่มีเอกภาพเพียงไร เป็นไป เพื่อจุดประสงค์ใด มีความคิดหลักหรือสารัตถภาพอย่างไร วิธีการเขียนและการแสดงออกนั้นมี พลังงานมากน้อยเพียงไร ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวาทกรรมนั้นซ่อนอยู่ในวรรณกรรมภายใต้ความหมาย คำในภาษา ความหมายนั้นรวมถึงอารมณ์ภายใต้ความหมายนั้นๆด้วย

ปัญหาการสื่อสารในวรรณคดี

เจตนา นาควัชระ มีความเห็นว่า การสื่อสารในวรรณคดีนี้มีปัญหาซึ่งทำให้ผู้รับสาร อาจจะไม่เข้าใจและซาบซึ้งวรรณคดีไม่ได้บริบูรณ์ดังนี้

1. ปัญหาที่เกี่ยวกับภาษา ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารแต่ไม่ได้หมายความว่า ถ้าใช้ ภาษาเดียวกันแล้วจะสื่อสารกันได้สมบูรณ์เสมอไป ผู้อ่านย่อมจะต้องพบปัญหา เช่น ภาษาและศัพท์ โบราณ หรือคำที่มีค้อยมีใช้ในภาษาธรรมสามัญ และภาษาท้องถิ่น เป็นต้น

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับวรรณศิลป์ กวีหรือผู้ประพันธ์มักจะต้องนำภาษามาหลอมเสียใหม่ เพื่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจตามที่ตนต้องการ ภาษาที่นักประพันธ์ใช้จึงเรียกได้ว่าเป็นภาษาที่สกัด ออกมาจากภาษาแม่ นักประพันธ์บางคนใช้ภาษาที่มีลักษณะ เฉพาะ เป็นของตนเอง ผู้อ่านบางคนจึง เข้าถึงภาษาของนักประพันธ์ได้ไม่ถนัดนัก

3. ปัญหาที่เกี่ยวกับประสบการณ์ร่วม ประสบการณ์ที่นักประพันธ์ถ่ายทอดไว้ในวรรณ กรรมแต่ละเรื่องนั้น อาจจะมีทั้งส่วนที่ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจได้ง่าย และส่วนที่นอกเหนือประสบการณ์ สามัญ ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องใช้จินตนาการติดตามเรื่องราวที่อาจจะอยู่นอกเหนือประสบการณ์ ส่วนตน โลกของจินตนาการเป็นโลกที่ไม่มีขอบเขต ความมหัศจรรย์ที่ได้จากการอ่านวรรณคดีนั้นก็มาจากการ ที่ผู้อ่านต้องใช้จินตนาการของตนเองเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ผู้เขียนเป็นผู้ให้แรงกระตุ้นเท่านั้น²¹

²¹เจตนา นาควัชระ, ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี, (พระนคร : ดวงกมล, 2521),

วาทกรรมในวรรณกรรมของสุนทรภู่และ เรื่องศรีธนญชัย

วรรณกรรมสำคัญที่น่าเสนอคือวรรณกรรมของ สุนทรภู่²² ในงานวรรณกรรมของสุนทรภู่ แม้จะมีแนววรรณกรรมประโลมโลกแต่กระนั้นก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงวาทกรรมได้ คำว่า บุญ-กรรม ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในงานวรรณกรรมโดยไม่ต้องอธิบายว่าหมายถึงอะไร และความหมายนั้นรวมถึงความรู้สึกทางอารมณ์ในความหมายด้วย²³ งานของสุนทรภู่ในช่วงแรกสามารถชี้ให้เห็นลักษณะเด่นของค่านิยมทางสังคมและการเมืองที่มีอิทธิพล เป็นอย่างยิ่งต่อสังคมไทยรวมทั้งความหมายของผู้นำที่ดีภายใต้อิทธิพลของศาสนาพุทธ นอกจากนี้วรรณกรรมของไทยยังชี้ให้เห็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับแนวความคิดของ มิเชล ฟูกูต์ ในเชิงการกำหนดความหมายของแนวคิดสังคมที่ต่างกันต่อคำในภาษา เช่น ในเรื่องศรีธนญชัย เชียงเมี่ยง

พระเจ้าทวาละใช้ให้ศรีธนญชัยไป "เก็บ" พริกมาให้กินศรีธนญชัยก็ไปนอนรอให้พริกหล่นอยู่ในสวน เมื่อพระเจ้าทวาละเห็นศรีธนญชัยหายไปนานจึงให้มหาดเล็กไปตาม ก็กลับพบศรีธนญชัยนอนพิงปากเรียกลมอยู่ เมื่อมหาดเล็กได้ถาม คำตอบของศรีธนญชัยก็คือ

.....	ให้เก็บพริกในอุทยานก็จริงอยู่
แต่ผลพริกมิได้หล่นก็คอยดู	จะเด็บบนต้นไม้ เป็นสู้รู้ลวงเกินใบ
จะนั่งคอยพริกหล่นเหมือนอย่างจ	จะเก็บไปถวายองค์พระทรงธรรม

ข้างพระเจ้าทวาละเมื่อได้ทราบคำตอบของศรีธนญชัยก็ทรงเห็นจริงด้วย เมื่อมองในเรื่องตรรกของภาษา ความหมายของศรีธนญชัยก็ย่อมเป็นที่ยอมรับได้ว่ามีเหตุผล แม้จะไม่ตรงกับความหมายที่พระเจ้าทวาละทรงประสงค์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²²วรรณกรรมของสุนทรภู่มีประเภทนิราศ 9 เรื่อง ประเภทนิทาน 5 เรื่อง ประเภทสุภาษิต 3 เรื่อง ประเภทบทละคร 1 เรื่อง ประเภทบทเสภา 2 เรื่อง ประเภทเห่กล่อม 4 เรื่องรวม 24 เรื่องดูรายละเอียดจากประจักษ์ ประภาพิทยากร, วรรณคดีวิเคราะห์พระอภัยมณี (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529), หน้า 1-3.

²³ประจักษ์ ประภาพิทยากร, วรรณคดีวิเคราะห์ พระอภัยมณี, หน้า 121-125

ทักษะทางสังคมและการ เมืองของสุนทรภู่และศรีธนญชัย

ถึงแม้ว่าขอบเขตของ "การเมือง" ตามความเข้าใจของสุนทรภู่มักจะมีลักษณะจำกัดในหลายๆด้าน ดังได้กล่าวมาแล้วแต่นี้ก็มีได้หมายความว่าประชาชนหรือคนธรรมดาสามัญจะไม่มีควมสำคัญในการเมืองเสียเลย ในงานเขียนประเภทนิทานความสำคัญของประชาชนที่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจของผู้ปกครองนั้นมีอยู่สองระดับด้วยกัน ในระดับแรกนั้นความสำคัญของประชาชนนั้น มีลักษณะสอดคล้องกับทักษะของสุนทรภู่อันมีต่อบุคคลในสังคมรอบๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอยู่มากเพราะ ในขณะที่ชะตาชีวิตของเขาเหล่านั้นถูกกำหนดโดยผู้ปกครองเป็นใหญ่ อิทธิพลของประชาชนเหล่านี้ จะมีมากที่สุดขณะ เมื่อผู้ปกครองรู้สึกว่าได้กระทำในสิ่ง ซึ่งน่าอับอายต่อประชาชน เช่นในเรื่อง โคบุตร เมื่อโคบุตรรู้ว่าตนถูกนางอำพันทำเสน่ห์ ทำให้บุตรตางมณีสาคร ก็ไม่ยอมยกโทษให้ ก็จะทำให้ประหารชีวิตนางอำพันทำเดี๋ยว แม้เมื่อใครต่อใครมาอ่อนวอน

ในระดับต่อไปและ เป็นขั้นที่น่าจะมีความสำคัญก็คือทักษะของสุนทรภู่อันมองว่าความสำเร็จ ทางการเมืองของผู้ปกครองนั้นมิได้อยู่ที่ตัวผู้ปกครองคนเดียว หากส่วนหนึ่งอยู่ที่สติปัญญาหรือความรู้ในวิสัยหรือธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งความรู้เหล่านี้ผู้ปกครองอาจไม่มีแต่ที่ปรึกษาผู้เป็นคนธรรมดาสามัญอาจมี ความสำคัญของบทบาทของที่ปรึกษาเหล่านี้ปรากฏให้เห็นชัดเจนงานเขียนประเภทนิทาน เช่นในบทบาทของตัวละครอย่างนางวาสิและสังฆราช ในพระอภัยมณีและดังปรากฏในคำประกาศ ของมังคลาเมืองขึ้นครองกรุงลงกา ที่เชิญชวนให้ผู้มีวิชาความรู้มารับใช้ชาติ

จากวรรณกรรมจะ เห็นการแพร่ของกรอบความคิดทางพุทธศาสนา เข้าสู่วรรณกรรมเรื่อง ความดี ดังเช่นเมื่อเราอ่านแล้วเราตัดสินใจว่าการกระทำอย่างนั้นคิดอย่างนี้ถูก จากอย่างนี้ถูกใจ อย่างนี้ไม่ชอบ ความหมายเหล่านี้มาจากไหน เกิดขึ้นเมื่อใด คำบางคำที่สุนทรภู่นำมาใช้ อย่างมิ ต้องอธิบาย เช่น บุญ-กรรม นอกจากความหมายที่เข้าใจแล้วน่าจะแห่ง บุญ-กรรม ยังถูกยอมรับโดยไม่ต้องอธิบาย ทั้งยังกำหนดความหมายของผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีนั้นหมายถึงบทบาทของผู้นำ เช่น การสรรหาคนที่มีความสามารถมาช่วยในการปกครองบ้านเมือง การรักษาสัจจะ ความรับผิดชอบต่อ ผู้ใต้ปกครอง รวมไปถึงการแสดงให้เห็นว่าการต่อสู้ตรวจสอบอำนาจของผู้ปกครอง ย่อมกระทำได้ โดยอาศัยปัญญา อย่างในงานวรรณกรรมเรื่องศรีธนญชัย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง การที่ให้บุคคลในสังคมได้รับผลประโยชน์โดยการตัดสินใจซึ่งกระทำโดยสถาบันทางการเมืองและสังคม มีนักวิชาการตะวันตกและนักวิชาการไทยได้ให้ความหมายและนิยามของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 2 ประการคือ

Hugo F. Reading²⁴ ให้นิยามของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 2 ประการคือ

1. การเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลแต่ละคนในกิจกรรมทางการเมือง
2. จำนวนประชากรที่มาใช้สิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

Arthur W. Bromage²⁵ ให้ความหมาย การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการจําแนกลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมไว้ 2 ประการคือ

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Voting)
2. การใช้วิธีบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ การแสดงประชามติ การเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง

Lucian W. Pye²⁶ ให้นิยามการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นลักษณะของการพัฒนาทางการเมือง

²⁴Hugo F. Reading, A Dictionary of the Social Science(London : Routledge & Kegan Paul , 1977),p. 146.

²⁵Arthur W. Bromage, Introduction to Municipal Government and Administration (New York : Appleton Century Crofts Inc., 1950), p. 252.

²⁶Lucian W. Pye, Aspects of Political Development, (Boston : Little , Brown and company , 1966), p.33.

Almond และ Coleman²⁷ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะส่วนที่เรียกว่า "ส่วนที่กำหนดหน้าที่" เข้าไป (input functions) แยกออกเป็น

1.1 การอบรมกล่อมเกลாதองการเมืองของประชาชน และการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง

1.2 การเรียกร้องเสนอความคิดเห็น เพื่อรักษาผลประโยชน์

1.3 การรวบรวมผลประโยชน์เข้าเป็นกลุ่มเป็นประเภทต่างๆ

1.4 การสื่อสารทางการเมือง

2. ลักษณะส่วนที่เรียกว่า "ผลผลิตออกมา (output functions) แยกออกเป็น

2.1 การออกระเบียบข้อบังคับ

2.2 การนาระเบียบข้อบังคับไปปฏิบัติ

2.3 การตัดสินใจชี้ขาดให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ

สำหรับประเทศใดที่ประชาชนมีบทบาทหรือหน้าที่ครบถ้วนในลักษณะ input functions ย่อมเรียกได้ว่าประเทศนั้นมีการพัฒนาทางการเมืองขณะเดียวกันสถาบันทางการเมืองของประเทศสามารถปฏิบัติหน้าที่ในส่วนที่เรียกว่า output functions ได้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ ย่อมเรียกได้ว่าประเทศนั้นมีการพัฒนาทางการเมืองอย่างสมบูรณ์

กิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจการทางการเมืองรวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหว การชุมนุม พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่สถาบันทางการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทาง

²⁷Gabrial A. Almond, James S. Coleman, The Political of Developing Areas (Princeton : Princeton University Press, 1960), p. 17-18.

การเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกิจการทางการเมืองนั้น²⁸

และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีความหมาย 2 ประการคือ

1. การเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกชนในกิจกรรมทางการเมือง
2. อัตราส่วนร้อยละของประชากรที่ให้สิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง²⁹

ส่วน Nie และ Verba ได้ให้คำจำกัดความของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างๆ ว่า "กิจกรรมต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชนซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อย ต่อการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการกระทำที่ดำเนินการ"³⁰

นอกจากนี้ Myron Weiner ได้รวบรวมความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่างๆ ได้ให้ไว้ 10 ความหมายดังนี้ คือ

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
2. ความพยายามที่สำเร็จผลในการใช้อิทธิพล (influence) ต่อการปฏิบัติการของรัฐบาลหรือในการเลือกผู้นำในวงการรัฐบาล
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (legitimate)
4. การกระทำที่มีตัวแทน (representation)

²⁸Geoffrey K.Roberts, A Dictionary of Political Analysis(Great Britain : Longman, 1971), P.145.

²⁹Hugo F.Reading, A Dictionary of The Social Sciences (London: Routledge & Kegan Paul, 1977) P.146.

³⁰Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation", in Handbook of Political Sciences non Governmental Politics, ADS. Fred I. Granstain and Nelson W. Polsby (Reading Mass Addison : Westley Publishing CO., 1975), 4:1.

5. ความละวางจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยว (alienation) เพราะเกิดความรู้สึกว่า แม้จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น

6. ความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเป็นพวกที่กระตือรือร้น (activists) ที่จะทำ

7. การกระทำที่ "ต่อเนื่องผลึกตัน" (persistence continuum) ที่อาจเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน (institutionalised) หรือเป็นการกระทำที่ปะทุขึ้นทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล

8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (public policies) หรือความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ (bureaucratic actions)

9. การกระทำกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics) เท่านั้น

10. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง" (nolitical act) จึงสรุปได้ว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงหมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆ ไม่ว่าจะ เป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์การหรือไม่มี เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งประสงค์ที่จะไปมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับไหน ของรัฐบาล...ระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ³¹

³¹Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of The Political Process, "In Crises on Sequences in Political Development. EDS. Leonard Binder and Others (Princeton, N.J. : Princeton University PR.) อ้างถึงใน วิสุทธิ์ โพนีแทน. "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย รัฐศาสตร์สาร 3 (สิงหาคม 2519), หน้า34-36.

จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการคือ ต้องเป็นการกระทำหรือปฏิบัติการที่เป็นไปโดยสมัครใจและมีการเลือกจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ คำจำกัดความดังกล่าวนี้ใช้เฉพาะระบอบเสรีประชาธิปไตยเท่านั้นเพราะองค์ประกอบ 2 ประการหลังนั้นไม่ค้อยู่ในการปกครองแบบรวบอำนาจ

จะต้องรวมทั้งการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ระบุถึงวิธีการและลักษณะของเป้าหมายเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องมั่นคง มิได้หมายความว่าเฉพาะการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองในระดับต่างๆ ตามความเหมาะสม ความสามารถและโอกาส เพื่อมุ่งประสงค์ที่จะทำให้เกิดผลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจตามกฎหมายในการปกครองที่มีการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่มี หรือจะมีผลกระทบต่อประชาชนในสังคมโดยทั่วไป³²

นอกจากนั้น Nie และ Verba ได้เน้นว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็น

1. เรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ซึ่งไม่ค่อยกระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์ แต่มีส่วนร่วมทางด้านการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาลเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และพวกหาเสียงอาชีพ

2. กิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่มีอิทธิพลต่อรัฐบาล ทั้งการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการเลือกที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐบาล

3. การเข้ามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรม³³

นั่นคือ การเข้ามีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ ซึ่งมีโอกาสกระทำกิจกรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³²วิสุทธิ โพธิ์แท่น. "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย, รัฐศาสตร์สาร 3;3 (สิงหาคม 2519), หน้า 27.

³³Lester W. Milbrath, Political Participation, (Chicago : Rand McNally College Publishing, 1977), p.2-3

ทางการเมืองตามกฎหมายกำหนดโดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือรวบรวมพรรคการเมือง หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องทางการเมืองกลุ่มอื่นๆ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิสำคัญเกี่ยวกับการพูด การประชุมและการพิมพ์อย่างอิสระ

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้นยังมีผู้ให้คำจำกัดความการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอีกเป็นจำนวนมาก เช่น

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการมีส่วนร่วมในการกระทำ(activity) ของแต่ละบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมที่มาจากบุคคลโดยตรงและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลเรียกว่า (autonomous participation) และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายโดยทางอ้อม นอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า mobilized participation³⁴

"การมีส่วนร่วมซึ่ง ถือเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย หมายถึงการมีส่วนที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจและในกิจการต่างๆของรัฐบาล และในทางการเมืองหรือเป็นการมีส่วนของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง"³⁵

"กิจกรรมทั้งหลายของพลเมืองเฉพาะบุคคลซึ่งต้องการมีอิทธิพล หรือสนับสนุนต่อรัฐบาล และการเมืองไม่เฉพาะแก่บุคคลที่เป็นอยู่ที่ประชาชนติดตามเพื่อจะมีอิทธิพลต่อผลผลิตทางการเมือง แต่รวมทั้งกิจกรรมที่สนับสนุนและการกระทำอย่างเป็นพิธีด้วย"³⁶

"กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชน ที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของรัฐ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁴ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, พัฒนาทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 105-204.

³⁵จรูญ สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 333.

³⁶Milbrath, Political Participation, P.2.

โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ ใช้ สำนะหรือล้มเหลวทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้งการมีกิจกรรมประเภทอื่นๆ ที่ประชาชนสามารถแสดงออกได้เช่น การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโจมตีหรือกดดันรัฐบาล การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรง³⁷

กิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมได้แก่กิจกรรมในการเลือกผู้ปกครองประเทศโดยตรงหรือทางอ้อมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การหาข่าวสาร การอภิปรายและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงินและการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นรวมถึงการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ผู้ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและการกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร และหน้าที่ด้านตุลาการ³⁸

ดังนั้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น ควรจะหมายถึงการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจและถูกต้องตามกฎหมายของสมาชิกในสังคม ซึ่งมี

³⁷Samuel Huntington and Jorge I. Domínguez, : "Political Development," In Handbook of Political Science : Macropolitical Theory Vol.3, ED., Fred Greenstein and Nelson Polsby (Reading, Mass: Addison-Wesley, 1975), P.33. อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ, "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองกับเสถียรภาพทางการเมืองของไทย," ใน การพัฒนาประเทศ, จรูญ สุภาพ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) หน้า 42.

³⁸Herbert McClosky, "Political Participation," International Encyclopedia of Social Sciences, 12 (1968) : 252.

จุดมุ่งหมายโดยตรงและทางอ้อม ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของ
รัฐบาลไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม

การมีส่วนร่วมในความหมายของนักวิชาการไทย

จรรยา สุภาพ³⁹ ได้ชี้ให้เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นหลักการที่สำคัญ
อย่างหนึ่งของประชาธิปไตย ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมนี้ ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการ
กำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และกิจการต่างๆ ของรัฐบาลในทางการเมือง หรือการเข้ามามี
ส่วนร่วมของประชาชนในคณะรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การ
แสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ทิพาพร พิมพ์สุทธิ⁴⁰ ให้ความนิยามของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองว่า การที่บุคคล
กระทำการเพื่อมุ่งมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลการมีส่วนร่วมจะเป็นแบบโดยตรง
คือการมีส่วนร่วมแบบอิสระและการมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เรียกว่า การมีส่วนร่วมแบบถูกกระตุ้น
หรือชักจูง

แบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Norman H. Nie, Susan Welch และ Lester W.
Milbrath มีรายละเอียดดังนี้คือ

1. แบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของ Norman H. Nie แบ่งเป็น 4 รูปแบบ โดยวิเคราะห์จาก 4 มิติ ซึ่งได้แก่ แบบของอิทธิพล ขอบเขตของผลผลิต มิติความขัดแย้ง

³⁹จรรยา สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515),
หน้า 333.

⁴⁰ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, พัฒนาการทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 105-204.

และความต้องการความริเริ่ม⁴¹ ดังนี้คือ

ก. การลงคะแนนเสียง เป็นกิจกรรมของพลเมืองที่มีบ่อยมากที่สุดและมีอิทธิพลเหนือผู้นำได้ทำให้ผู้นำจำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อที่จะได้คะแนนเสียง แต่คะแนนเสียงนี้สื่อความหมายเกี่ยวกับความชื่นชอบของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะเพียงแต่สื่อให้เห็นความจริงที่ว่าคะแนนเสียงจากผู้สมัครคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง เท่านั้นมิได้แสดงความชื่นชอบเป็นกรณีพิเศษ แต่ขอบเขตผลการเลือกตั้งนั้นกว้างขวางมากและมีอิทธิพลเหนือพลเมืองทั้งหมด เพราะเหตุว่าการรวมความชื่นชอบของพลเมือง และแรงกดดันทำให้คะแนนเสียงเป็นเสมือนอาวุธที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล นอกจากนั้น การลงคะแนนเสียงมีความแตกต่างจากกิจกรรมการเมืองอื่นๆ ก็คือต้องการความริเริ่มเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะประชาชนมีโอกาสกระทำการเลือกตั้งตามปกติแต่อย่างไรก็ตามการลงคะแนนเสียงเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเห็นได้อย่างชัดเจน และมีประโยชน์ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของกิจกรรมทางการเมืองแบบอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

ข. กิจกรรมรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรม การเข้ามีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเลือกตั้ง นั้น ทำให้พลเมืองสามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้ โดยกำหนดให้คะแนนเสียงคนหนึ่งคนใดไว้ก่อนและมีอิทธิพลต่อผู้นำเหมือนการลงคะแนนเสียงแต่สามารถสื่อข่าวสารความชื่นชอบผู้เข้ามีส่วนร่วมได้มากกว่า เพราะผู้กระตือรือร้นรณรงค์หาเสียง เป็นกลุ่มที่แสดงการกระทำชัดเจนกว่าที่มีความใกล้ชิดหรือติดต่อกับผู้สมัครคนใด นอกจากนั้นยังเกิดผลผลิตร่วมและนำพลเมืองไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้งได้แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนั้นเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ยากและต้องการความคิดริเริ่มของพลเมืองมากกว่าการลงคะแนนเสียง

⁴¹Nie, "Political Participation," P.9-12 ; William R. Schonfeld, "The Meaning of Democratic Participation, "World Politics, Vol. 28 (1975-1976), p. 139.

ค. การติดต่อขั้นต้นของพลเมือง การศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนมาก เน้นเรื่องกิจกรรมในกระบวนการเลือกตั้งแต่กิจกรรมในช่วงระหว่างการเลือกตั้งแต่ละครั้งก็สำคัญเช่นกันและ เพื่อที่จะหาความหมายอื่นๆของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรพิจารณาชนิดด้านกิจกรรมที่ต่างจากการเลือกตั้งมากที่สุด

การลงคะแนนเสียงและการรณรงค์หาเสียงนั้นมีขึ้นเพื่อรับผิดชอบต่อการเลือกตั้ง ซึ่งได้กำหนดเวลาและความพอใจของพลเมืองโดยมีผู้สมัครรับเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่ควบคุมส่วนบุคคลอื่นได้แก่ บุคคลที่ติดต่อขั้นต้นกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลนั่นคือมีบุคคลที่ติดต่อเผชิญหน้ากับรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล บุคคลเหล่านี้กระทำการตามลำพังหากพิจารณาโดยตัดสินจาก เวลา เป้าหมายและเนื้อหาสาระของการกระทำเหล่านั้น การเข้ามีส่วนร่วมประเภทนี้เรียกว่า "การติดต่อขั้นต้นของพลเมือง"

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเฉพาะด้านขอบเขตของผลผลิตจะเห็นว่า แบบของการเข้ามีส่วนร่วมประเภทนี้เท่านั้นที่ช่วยให้สามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ เพราะเมื่อผู้เข้ามีส่วนร่วมแต่ละคนเริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลนั่นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเลือกหมาย⁴² กำหนดการกระทำการเข้ามีส่วน นั่นก็คือผู้ติดต่อตัดสินใจว่าจะติดต่อเรื่องอะไร และเลือกสิ่งที่ต้องการกระทำ ซึ่งในบางครั้งอาจจะเป็นไปได้ว่าเป็นการติดต่อเรื่องกิจกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เหตุผลที่สำคัญ 2 ประการคือ เนื้อหาสาระของการเข้ามีส่วนร่วมนั้นเด่นและสำคัญโดยสามารถบ่งชี้เนื้อหาสาระที่เป็นไปได้สำหรับแต่ละคนภายใต้สภาพแวดล้อมนั้น นอกจากนั้นพลเมืองอาจจะติดต่อเรื่องปัญหาสังคมต่างๆไปบางประการก็ได้เช่น การเขียนจดหมายถึงวุฒิสมาชิกเกี่ยวกับสงครามเวียดนามหรือเป็นการร้องเรียนเรื่องการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาล ระดับท้องถิ่นที่ไม่มีประสิทธิภาพหรืออาจติดต่อเรื่องปัญหาครอบครัวหรือปัญหาส่วนตัวจริงๆ ก็เป็นไปได้

⁴²Nie, "Political Participation," P.9-12.

การติดต่อขั้่นต้นของพลเมืองประเภทนี้ สื่อข่าวสารที่เกี่ยวกับความชื่นชอบของพลเมือง ได้อย่างกว้างขวางแต่มีอิทธิพลเพียงเล็กน้อย เปรียบเสมือนการกระทำของพลเมืองเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่มีมิตผลผลิตที่มีความสำคัญที่ทำให้การติดต่อขั้่นต้นนี้ต่างจากกิจกรรมอื่นๆ ส่วนมิติขัดแย้งนั้นเราพิจารณาว่าไม่มีข้อขัดแย้งโดยตรงกับพลเมืองอื่นๆ และประการสุดท้าย กิจกรรมประเภทนี้จะต้องการความคิดริเริ่มไม่น้อยเลยทีเดียวหลังจากที่ได้เลือกโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เนื้อหาสาระและเจ้าหน้าที่ติดต่อ

ง. กิจกรรมที่ร่วมมือกัน เป็นกิจกรรมขององค์กร หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเมืองและสังคม ในกรณีเช่นนี้ แต่ละคนจะต้องไม่กระทำตามลำพังเหมือนแบบที่ 3 แต่จะกระทำร่วมกับคนอื่นๆ เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาลมากกว่า อย่างไรก็ตามลักษณะที่คล้ายแบบที่ 3 และไม่เหมือนแบบที่ 1 คือ เป็นกิจกรรมของกลุ่มที่ร่วมกันเป็นจุดเริ่มต้นและอาจเกิดขึ้นในเวลาใดก็ได้และจะเกี่ยวกับเรื่องหรือปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ นอกจากนี้อาจร่วมกิจกรรมภายในองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้เช่นเดียวกัน

กิจกรรมที่ร่วมมือกันมีความสำคัญเป็นอันมาก เพราะเป็นที่รวมของข่าวสารความชื่นชอบของพลเมืองที่ทำงานร่วมกันพร้อมด้วยแรงอิทธิพล และผู้นำมักตอบสนองต่อกลุ่มที่ร่วมกันมากกว่าบุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น ในด้านขอบเขตผลผลิตนั้น เมื่อพลเมืองรวมกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม จะมีลักษณะของกิจกรรมทางการเมืองจะมุ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนร่วมบางประการซึ่งทำให้ผลประโยชน์ของแต่ละคนลดลง ดังนั้น กิจกรรมที่ร่วมมือกันจึงมักจะเกี่ยวข้องกับผลผลิตที่มีลักษณะร่วมใดๆ ถึงแม้ว่า ผลผลิตนั้นอาจจะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มบางกลุ่มในสังคมมากกว่าส่วนรวมทั้งหมดก็ตาม กิจกรรมประเภทนี้ไม่ปรากฏชัดเจนว่า มักเกิดขึ้นในสถานการณ์ขัดแย้งกับกลุ่มอื่นๆ มิติความขัดแย้งนั้นอาจปรากฏในสถานการณ์ร่วมมากกว่ากิจกรรมแบบที่ 3 ปรากฏน้อยกว่าในกิจกรรมแบบที่ 1 และต้องการความคิดริเริ่มบ้างถึงแม้ความสามารถในการริเริ่มจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าเป็นสมาชิกที่มีบทบาทหรือเป็นผู้นำของกลุ่มก็ตาม

ขอบเขตของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ขอบเขตการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีลักษณะกว้างมากอาจแบ่งประเภทได้ต่างๆ ดังนี้คือ การรับฟังข่าวสารทางการเมือง การสนทนาทางการเมือง การชักจูงผู้อื่นให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งและการช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ตนชอบ การแสดงความคิดเห็น การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมือง การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมือง การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมือง เพื่อส่งสมาชิกเข้ารับการเลือกตั้ง เพื่อเข้าไปทำหน้าที่ปกครองและเข้าบริหารโดยตรง⁴³

ดังนั้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ⁴⁴

1. การเข้ามีส่วนร่วมโดยตรงเป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง
2. การเข้ามีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองแต่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง แต่ได้เลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรี

ในปัจจุบัน แบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีดังนี้

1. การแสดงประชามติ มีการให้ประชาชนเข้าร่วมในการพิจารณา และตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับกฎหมายที่จะออกมามีผลบังคับใช้ทันทีแก่ตน ที่ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴³บรรพต วีระสัย และสุชุม นวลสกุล, รัฐศาสตร์ทั่วไป (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517), หน้า 452-453.

⁴⁴James David Barber Citizen Politics (Chicago : Markham Publishing Company, 1972), p.3.

2. การริเริ่มให้เสนอกฎหมาย ได้แก่ การชุมนุมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เหมือนกับวิธีการแบบประชุมชาวเมือง แต่เป็นการเสนอกฎหมายของประชาชนโดยไม่ผ่านหรือ พังความคิดเห็นของสภา

3. การเลือกออก (recall) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเมื่อพิจารณาในการปลดเจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลได้ แต่จะต้องเป็นตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้ง

4. การร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญเมื่อรัฐบาลไม่สามารถตัดสินใจปัญหานั้นๆ ได้

5. การเลือกตัวแทนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตัวแทน เพื่อทำหน้าที่บริหารปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

Norman H, Nie, G.Powell and Kenneth Prewitt⁴⁵ กล่าวว่า "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละชาติ จะเปลี่ยนแปลงในอัตราที่สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ"

Alex Inkeles⁴⁶ กล่าวว่า "การศึกษาที่มีความสัมพันธ์อย่างมากมาเกี่ยวกับบทบาทของประชาชน ถ้าประชาชนได้รับการศึกษาสูง จะมีบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้นได้"

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁵Norman H. Nie, G. Powell and Kenneth Prewitt, "Social Structure and Political Participation : Development Relationship," American Political Science Review (1969), p. 361-378.

⁴⁶Alex Inkeles, "Participation Citizenship in Six Developing Countries," American Political Sciences Review (1969), p. 1120 - 1141.

กล่าวโดยสรุป ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากหรือน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้

1. แรงจูงใจ เป็นปัจจัยที่ชักจูงให้บุคคลสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ความต้องการการปรับปรุงงานท้องถิ่น ความต้องการมีชื่อเสียง ความสำนึกของกลุ่ม
2. โอกาส คือ มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรม
3. ทรัพยากร คือมีปัจจัยที่สนับสนุนให้สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ เช่น ความเฉลียวฉลาด การศึกษา ทุนทรัพย์ ทักษะ

นอกจากนั้น ค่านิยมในสังคม ก็มีความสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวโดยสรุป การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหลักการที่ขาดเสียมิได้ของระบอบประชาธิปไตย

ประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีประโยชน์เพราะ เป็นองค์ประกอบอันสำคัญอันหนึ่งของการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าประชาชนในสังคมนั้นมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายการบริหารและการปกครองประเทศ

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายที่สุด คือประชาธิปไตยอยู่ไม่ได้ ถ้าประชาชนไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นในสังคมประชาธิปไตยส่วนใหญ่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ⁴⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁷สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมืองของไทย,"
วรรณไวทยากร : รัฐศาสตร์, หน้า 11 - 12.

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ว่า การที่สมาชิกของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองด้วยความสมัครใจ ถูกต้องตามกฎหมาย และมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการเลือกตั้งโดยตรง โดยเฉพาะการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น ถือเป็นประชาปฏิบัติอย่างหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย

แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง

การศึกษาวาทกรรมทางการเมืองและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ศึกษากรณีเขตเลือกตั้งภายในเจริณและเขตเลือกตั้งส่วนหลวงนั้น มีความเกี่ยวข้องกับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถือเป็นผู้นำทางการเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่โบราณกาล แต่เท่าที่มีหลักฐานปรากฏ นักปรัชญาการเมืองที่ชื่อ Plato ได้กล่าวถึงผู้นำราว 2500 ปีมาแล้ว ซึ่งเขาได้กล่าวถึงการปกครองและผู้ปกครองในยุคนั้น โดยเฉพาะการอธิบายที่ว่าผู้ปกครองที่มีลักษณะของรัฐบุรุษ (Statesman) นั้นว่ามีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง ทศนะของ Plato ในเรื่องดังกล่าวอาจถือได้ว่าเป็นการมองการเมืองในแง่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นผู้นำในยุคแรกๆ คนหนึ่ง⁴⁸

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁸Robert C. Tucker, Politics as Leadership (Columbia, Missouri : University of Missouri Press, 1981), p. 1-2.

อย่างไรก็ตามในยุคหลังๆ โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ความสนใจของนักรัฐศาสตร์ต่อแนวความคิดเรื่องผู้นำทางการเมือง มิได้จำกัดอยู่ที่ตัวผู้ปกครองเท่านั้น หากแต่ให้ความสนใจผู้นำทางการเมืองในฐานะผู้ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ปกครองรัฐที่เป็นทางการ หากแต่อาจจะเป็นผู้ของกลุ่ม องค์กร ขบวนการและสถาบันทางการเมืองใดๆ ก็ได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความสนใจของนักรัฐศาสตร์ในการศึกษาผู้นำทางการเมืองนั้น มุ่งเน้นไปสู่เรื่องการจัดสรรอำนาจทางการเมือง ภายในหน่วยต่างๆ (Units) เป็นสำคัญ⁴⁹

นอกจากนี้ ความสนใจของนักรัฐศาสตร์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง ก็มีได้จำกัดเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองเท่านั้น โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา นักรัฐศาสตร์บางท่านพยายามมองเรื่องราวเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง ในบริบท (Context) ของศีลธรรม (Morall)⁵⁰ และกิจกรรม (Activity)⁵¹ทางการเมืองมากขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง ได้มีการศึกษากันมานานแล้วกว่า 2500 ปี ตั้งแต่ยุคนักปราชญ์ Plato การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ และจำเป็นในการศึกษาวิจัยทางรัฐศาสตร์ ซึ่งในระยะหลังได้มีการละเลยไม่ได้มีการศึกษาอย่างจริงจัง เนื่องจากความสนใจของนักรัฐศาสตร์มุ่งไปสู่แนวความคิดอื่นๆ ที่ใกล้เคียงกัน คือ เรื่องชนชั้นทางการเมือง อย่างไรก็ตามการศึกษาในเรื่องผู้นำทางการเมืองก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁹Sidney Verba, Small Groups and Political Behavior : A Study of Leadership (New Jersey : Princeton University Press, 1961), p.114.

⁵⁰James Macgregor Burns, Leadership (New York : Harper & Row, Publishers, 1978), p.4.

⁵¹Tucker ใน Robert C. Tucker, op. cit., footnote 59, p.15-27.

ความหมายของผู้นำทางการเมือง

โดยทั่วไปนักวิชาการจะถือว่า "ผู้นำ (leaders) นั้น เป็นตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล (persons) ส่วน "ความเป็นผู้นำ" นั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกมา (actions) จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างเป็นกระบวนการ (process)⁵² ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องความหมายของ "ผู้นำ" มักไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะโดยทั่วไปเรามักจะรู้ว่าใครเป็นผู้นำ โดยพิจารณาได้จากตำแหน่ง (position) ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวในหน่วยต่างๆ ขององค์การทางสังคม นับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงรัฐบาล แต่ปัญหาการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผู้นำนั้นเป็นเรื่องที่ลำบากมาก นักวิชาการบางท่านถึงกับกล่าวว่า "ความเป็นผู้นำเป็นปรากฏการณ์บนโลกที่สังเกตเห็นได้บ่อยมากที่สุด แต่เข้าใจได้น้อยที่สุด"⁵³ ดังนั้นเพื่อให้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดผู้นำทางการเมืองมีความลุ่มลึก จึงสมควรที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของความเป็นผู้นำเป็นพื้นฐานเสียก่อนพอสังเขปอย่างไรก็ตาม การให้ความหมายของนักวิชาการท่านต่างๆ ก็มีอยู่มากมายพอๆกับจำนวนทฤษฎีที่ใช้อธิบายความเป็นผู้นำ⁵⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵²Edwin P. Hollander, Leadership Dynamics (New York : the Free Press, 1978), p.1-2, 16-17.

⁵³James MacGregor Burns, Op.cit., footnote 61, p.2.

⁵⁴Barbara Kellerman, Leadership : Multidisciplinary Perspectives (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice - Hall,1984),p.70.

ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะสรุปความหมายของความเป็นผู้นำต่างๆไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้เกิดแนวความคิดกว้างๆ ในการศึกษาไว้ 10 หมวดด้วยกันคือ⁵⁵

1. ความเป็นผู้นำในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการกลุ่ม ความเป็นผู้นำเป็นผลลัพธ์จากความเปลี่ยนแปลงและกิจกรรมของกลุ่ม
2. ความเป็นผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพ (Personality) และผลกระทบจากสิ่งนี้ ความเป็นผู้นำเป็นการเชื่อมโยงภาพพจน์ ซึ่งทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถจูงใจบุคคลอื่น ๆ ให้ทำหน้าที่ที่สอดคล้องกับภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3. ความเป็นผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปะการชี้แนะความเป็นผู้นำจึงเป็นการแสดงออกของอำนาจหรืออิทธิพล ซึ่งพยายามทำให้กลุ่มเป็นไปตามเจตนารมณ์ของตัวผู้นำ
4. ความเป็นผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล การเป็นผู้นำก่อให้เกิดผลกระทบกับพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม โดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามมีลักษณะของการตอบสนองต่อกันภายใต้ความสมัครใจ
5. ความเป็นผู้นำในฐานะที่เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง เป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ขณะที่เขาเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานหรือภารกิจของกลุ่ม
6. ความเป็นผู้นำในฐานะเป็นรูปแบบหนึ่งของการชักชวนการเป็นผู้นำเป็นการบริหารคนโดยการจูงใจและสร้างความมุ่งมั่นมาบรรณาโดยไม่ใช้การบังคับ
7. ความเป็นผู้นำในฐานะความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบุคคล ทั้งนี้อำนาจระหว่างบุคคลเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผลลัพธ์จากการมีพลังอำนาจบังคับสูงสุด ซึ่งบุคคลหนึ่งสามารถบังคับบุคคลอีกคนหนึ่งในการลดการต่อต้านเท่าที่มากที่สุดลง ซึ่งบุคคลหลังนี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้
8. ความเป็นผู้นำในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของการบรรลุเป้าหมายโดยที่ความเป็นผู้นำเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับเป้าหมายของกลุ่ม

⁵⁵Ibid.

9. ความเป็นผู้นำในฐานะการจําแนกบทบาท โดยที่ความเป็นผู้นำต้องการรวบรวมบทบาทต่างๆ ในกลุ่มเข้ามาไว้ด้วยกัน และอำนวยความสะดวกด้วยความพยายามที่จะบรรลุความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายไว้

10. ความเป็นผู้นำในฐานะของการมีความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำเป็นผลลัพธ์จากการมีความริเริ่มสร้างสรรค์ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม (group interaction)

การให้ความหมายของความเป็นผู้นำข้างต้น ส่วนใหญ่จะมาจากบรรดานักวิชาการด้านจิตวิทยาละจิตวิทยาสังคม (social psychology) ทั้งนี้เนื่องจากความสนใจในเรื่องกระบวนการกลุ่ม (group process) และจิตวิทยาองค์การ (organizational psychology) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องผู้นำกลุ่มหรือองค์การอย่างมาก ดังนั้นจึงพบว่าในการให้ความหมายหรือนิยามส่วนใหญ่นเรื่องความเป็นผู้นำ จึงมาจากนักวิชาการกลุ่มนี้เป็นส่วนใหญ่

นักรัฐศาสตร์ ซึ่งสนใจในเรื่องผู้นำทางการเมืองเป็นหลักส่วนใหญ่มีความลังเลใจที่จะนำความหมายความเป็นผู้นำของนักจิตวิทยามาใช้ เนื่องจากมีอยู่มากมายและแตกต่างกันไปจนแ่งมุมต่างๆ ตามจุดเน้นในการศึกษาของนักจิตวิทยาแต่ละคน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ยังไม่มีความหมายของความเป็นผู้นำทางการเมืองใดๆ ที่นักรัฐศาสตร์ยอมรับร่วมกันเพียงความหมายเดียวการเลือกใช้ความหมายของแนวความคิดดังกล่าว นักรัฐศาสตร์จะเลือกใช้ความหมายให้เหมาะสมสอดคล้องกับประเด็นในการศึกษาของตนเป็นสำคัญอย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพของความเป็นผู้นำทางการเมืองชัดเจนขึ้น จะขอยกตัวอย่างการให้ความหมายของนักรัฐศาสตร์บางท่าน ซึ่งค่อนข้างแพร่หลายมาไว้พอสังเขปดังนี้

Edinger เสนอว่า "ความเป็นผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ของตำแหน่งหรือบทบาทก็ตาม ก็คือ ความสามารถของผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ที่จะต้องขึ้นนำพฤติกรรมร่วมของกลุ่มไปในทิศทางที่ต้องการ ภายใต้การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าเชิงอำนาจหน้าที่ภายในชุมชนหนึ่งๆ" ⁵⁶

⁵⁶Lewis J. Edinger, "Political Science and Political Biography (II)," Journal of Political Science, Vol3 (August 1964), p.653.

Paige กล่าวว่า "ความเป็นผู้นำทางการเมือง คือพฤติกรรมของบุคคลในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆทางการเมืองคู่แข่งกันของบุคคลเหล่านี้และพฤติกรรมของบุคคลทั้งสองพวกนี้ที่มีต่อสมาชิกคนอื่นๆ ของสังคม ดังที่แสดงออกทั้งในอดีต ปัจจุบัน และบางทีในอนาคตทั่วโลก"⁵⁷

สำหรับ Burns แม้ว่าจะไม่ได้นิยามความเป็นผู้นำทางการเมืองโดยตรง แต่ก็อธิบายลักษณะความเป็นผู้นำทางการเมืองว่า "ความเป็นผู้นำทางการเมืองขึ้นกับความเป็นมาอันยาวนานของกระบวนการทางสังคมและชีววิทยาของบุคคลเป็นปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับโครงสร้างของโอกาสทางการเมืองและการปิดโอกาสดังกล่าว เป็นการแสดงบทบาทต่อกันของบุคคลระหว่างการเรียกหาหลักการต่างๆ ทางศีลธรรมและการยอมรับความจำเป็นของอำนาจ"⁵⁸

จากตัวอย่าง การให้ความหมายหรือการอธิบายความเป็นผู้นำทางการเมืองของนักรัฐศาสตร์บางท่านข้างต้น จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบในการพิจารณาความเป็นผู้นำทางการเมืองจะประกอบด้วยเรื่อง ตำแหน่ง หน้าที่ของบุคคลในทางการเมือง พฤติกรรมในแง่ความสามารถที่แสดงออกมาจากผู้มีตำแหน่งเหล่านี้และคู่แข่งกันของบุคคลเหล่านี้ ปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อกันในโครงสร้างของโอกาสทางการเมือง ตลอดจนบทบาทของบุคคลในการแสวงหาหลักการทางศีลธรรมและอำนาจทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะได้ภาพกว้างๆ ของความเป็นผู้นำทางการเมืองแล้วก็ตาม ในแง่ของตัวผู้นำทางการเมือง (political leaders) จะพบว่า การให้ความหมายหรือนิยามของนักวิชาการในเรื่องนี้กระทำได้ง่ายกว่า เพราะเป็นการให้ความหมายหรือนิยามตัวบุคคล ไม่ใช่พฤติกรรมในเชิงกระบวนการซึ่งค่อนข้างเข้าใจได้ยากตัวอย่างเช่นการให้ความหมายหรือนิยามของนักวิชาการ ต่อไปนี้คือ

⁵⁷Glenn D. Paige, Op. cit., footnote 56.,p.1.

⁵⁸James MacGregor Burns, Op. cit., footnote 61, p.3-4.

Edinger เช่นกันได้อธิบายของผู้นำทางการเมืองไว้ว่า "ผู้นำทางการเมืองคือตัวกระทำความสำเร็จ (central actor) ที่ครอบครองตำแหน่งที่เป็นจุดศูนย์รวม ซึ่งสัมพันธ์กับตำแหน่งของฝ่ายตรงข้ามอื่นๆ ภายใต้บทบาทที่แน่นอนซึ่งกำหนดขึ้น"⁵⁹

Cartwright ให้ความหมายผู้นำทางการเมืองว่า "คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในระดับสูง ผู้ซึ่งมีอิทธิพลมากที่สุดในการกำหนดทางเลือกที่สำคัญๆ สำหรับชุมชนทางการเมืองหนึ่งๆ"⁶⁰

สำหรับ Tucker ให้ความหมายว่า "ผู้นำทางการเมือง คือ ใครก็ตามผู้ซึ่งให้ทิศทางหรือมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ในการกำหนดทิศทางเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนทางการเมืองหนึ่งๆ"⁶¹

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายหรือนิยามของนักวิชาการแต่ละท่าน จะเน้นไปในจุดที่แตกต่างกันออกไป Edinger เน้นในเรื่องการมีตำแหน่งทางการเมืองเป็นหลัก สำหรับ Cartwright นั้น เน้นทั้งในเรื่องตำแหน่ง (ระดับสูง) และการมีอิทธิพลสูงสุด ส่วน Tucker เน้นในเรื่องของการมีบทบาทในการตัดสินใจหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นหลัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนะที่แตกต่างกันของนักวิชาการแต่ละคน

ด้วยเหตุนี้เอง ในทัศนะของผู้วิจัย จึงมีความเห็นว่า "ผู้นำทางการเมือง ก็คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งได้แสดงวาทกรรมออกมาเพื่อประสงค์จะมีตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง และเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจต่อการตัดสินใจ ตลอดจนมีส่วนร่วมมากที่สุดในการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนทางการเมืองหนึ่งๆ"

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁹Lewis J.Edinger, Op. cit., footnote 68,p.653.

⁶⁰John R. Cartwright, Political Leadership in Sierra Leone (Toronto : University of Toronto Press, 1978), p.10.

⁶¹Robert C. Tucker, Op.cit., footnote 59, p.15.

จากความหมายดังกล่าว สามารถประยุกต์เข้ากับประเด็นในการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ คือการศึกษาวาทกรรมทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งภมิลิและเขตเลือกตั้งสวนหลวง โดยทำการศึกษาว่าจากความหมายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ การเลือกตั้งในสองเขตนั้นอย่างไรและสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของวาทกรรมตัวผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับบทบาทของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเด็นนี้ได้อย่างไร

ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรย่อมมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญและวิธทางการเมือง ในอันที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการรักษาประโยชน์ของประชาชนในทุกๆด้าน โดยทั่วไปแล้วผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีหน้าที่และบทบาทสำหรับประชาชนในเขตเลือกตั้งดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในทางทฤษฎี รัฐสภาในประเทศประชาธิปไตยแบบรัฐสภานั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือว่าเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในรัฐ เพราะถือว่าเป็นตัวแทนเจตน์เจานงของประชาชนโดยตรง จอห์น ล็อก (John Locke) ได้ให้ทัศนะในข้อเขียนของเขาที่ชื่อ An Essay concerning the True Original, Extent, and Ends of Civil Government ว่า สถานิติบัญญัติที่มาจากการเลือกของประชาชนมีอำนาจออกกฎหมายที่ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังอย่างไรก็ตาม จอห์น ล็อกเห็นว่า ความมีอำนาจสูงสุดของสมาชิกสภาผู้แทนนั้นคือการใช้ อำนาจด้วยความ เป็นธรรมและมีขอบเขต ซึ่งมีข้อจำกัด 4 ประการ คือ

1. ไม่อาจใช้อำนาจตามอำเภอใจ แต่ต้องใช้ตามเจตนารมย์ของประชาชนเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ส่วนรวม
2. จำต้องใช้ อำนาจนี้เพื่อให้เกิด และรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมโดยต้องใช้ออกมาในรูปของกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน และกำหนดตัวผู้ตีความกฎหมายไว้
3. อำนาจนี้จะนำไปใช้ซึ่งสิทธิในทรัพย์สิน (property) ของราษฎรคนหนึ่งคนใดโดยปราศจากการยินยอมของบุคคลนั้นไม่ได้

4. อำนาจนี้จะโอนแก่ผู้ใดหรือองค์กรใดไม่ได้ โดยปราศจากการยินยอมเห็นชอบด้วยของราษฎรผู้เป็นเจ้าของ

อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ อำนาจ หน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ประการหนึ่ง กับอำนาจหน้าที่ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมืองอีกประการหนึ่ง

1. อำนาจหน้าที่ที่กำหนดอยู่ในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้หลายประการ หน้าที่สำคัญ เช่น การออกกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี การให้ความเห็นชอบ การอนุมัติและการตีความในเรื่องที่สำคัญๆและหน้าที่อื่นๆ ดังนี้⁶²

ศูนย์วิทยทรัพยากร

⁶²บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวบรวมจากหนังสือหลายเล่ม เอกสารต่างๆ อาทิ เช่น วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น ประชาธิปไตยแนวความคิดและตัวแบบประเทศไทยประชาธิปไตยในอุดมคติ หน้า 124-125. โกลินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, ความเป็นมาของการปกครองในระบบรัฐสภาและระบบรัฐสภาในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2518). บทที่ 3 ประเทศไทยกับรัฐสภา, หน้า 73-108. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, รัฐธรรมนูญสำหรับชาวบ้าน, หน้า 45-50. เมธา สุกบรรทัด, ประชาธิปไตยและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร (ฝ่ายวิชาการกลุ่มกิจกรรมนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 66-74.

1.1 หน้าที่ในการออกกฎหมาย พิจารณาและให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างกฎหมายที่เสนอต่อรัฐสภา รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 มาตรา 92 "ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำยินยอมของรัฐสภา" มาตรา 93 กำหนดว่า "ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้วให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติจากรัฐสภา เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้"⁶³ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี กฎหมายเกี่ยวกับการเงินที่ประชุมสภาจะพิจารณากฎหมายเป็นขั้นตอนต่างๆรวม 3 ขั้นตอนเรียกว่าพิจารณา 3 วาระ การพิจารณาในวาระที่ 1 เป็นการพิจารณาหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติว่าสมควรรับหลักการหรือไม่ ถ้ารับหลักการแล้วก็จะส่งให้คณะกรรมการของสภาพิจารณารายละเอียดปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อความ ตลอดถึงชื่อร่างพระราชบัญญัติได้ตามที่เห็นสมควร ในขั้นตอนนี้สมาชิกจะเสนอความเห็นเพื่อเปลี่ยนแปลงเนื้อความในร่างพระราชบัญญัตินั้นได้ เรียกว่าการเสนอคำแปรญัตติ เมื่อพิจารณาเรียบร้อยแล้วคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายก็จะนำรายงานของคณะกรรมการเสนอต่อที่ประชุมสภา ที่ประชุมสภาก็จะพิจารณาในวาระที่ 3 โดยพิจารณา ลงมติว่าเห็นชอบที่จะส่งให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป⁶⁴

1.2 การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งอาจกระทำได้ โดย

1.2.1 การแถลงนโยบาย ก่อนเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีตาม รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2534 มาตรา 169 บัญญัติว่า "คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มี การลงมติความไว้วางใจ"

⁶³สมยศ เชื้อไทย, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 32.

⁶⁴สุวิมล ไตรสุวรรณ, "ระบบรัฐสภาและลักษณะของรัฐสภาไทย" รัฐสภาสาร, หน้า 93-94.

1.2.2 การตั้งกระทู้ถาม เป็นการควบคุมรัฐบาลโดยรัฐสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ ได้กำหนดให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องอันใดที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้กล่าวคือ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดเห็นว่ารัฐบาลบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นก็จะตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องที่สงสัยหรือมีข้อหาขึ้น เพื่อให้รัฐมนตรีชี้แจงและนำข้อคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม มาตรา 155 แห่งรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัย หรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน การตอบกระทู้ถามของสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่งให้ตอบในราชกิจจานุเบกษา" กระทู้ถามมี 2 ประเภท คือกระทู้ถามที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและกระทู้ถามที่เกี่ยวกับนโยบาย แต่โดยมากกระทู้ถามจะเป็นข้อเท็จจริงที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของราษฎร มากกว่าเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน มีความจำเป็นเร่งด่วนที่รอไม่ได้ ซึ่งอาจจะกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือเสรีภาพของประชาชนเป็นต้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ชอบวิธีควบคุมรัฐบาลโดยวิธีการตั้งกระทู้ถามเพราะเป็นเรื่องที่สามารถแสดงผลงานของตน ให้เป็นที่ปรากฏแก่ประชาชนและเป็นวิธีที่สามารถทำได้โดยง่าย ไม่มีขั้นตอนยุ่งยากเหมือนการเสนอร่างพระราชบัญญัติ

1.2.3 การเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญ ปี 2495, 2485, 2490, 2492, 2511, 2517 ปี 2521 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 มาตรา 136 ได้บัญญัติว่า "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอผู้ตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ" ในอดีตนั้นจะต้องระบุกระทรวงที่ประสงค์จะขอเปิดอภิปราย พร้อมทั้งระบุประเด็นต่างๆ ที่เห็นว่ารัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องจนไม่น่าไว้วางใจด้วย ในการเปิดอภิปรายทั่วไปนี้ เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซักถามเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินและคณะรัฐมนตรีไม่สามารถแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นให้เป็นที่พอใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎรก็อาจลงมติไม่ไว้วางใจ

รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้และถ้าสภาผู้แทนราษฎรมิมีมติไม่ไว้วางใจด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร แล้วจะมีผลให้รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีนั้นพ้นตำแหน่ง

1.2.4 การให้ความเห็นชอบ การอนุมัติและการตีความให้ความเห็นชอบในการตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ การให้ความเห็นชอบในการบัญญัติของสภาผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาและให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติ เป็นต้น การให้ความเห็นชอบในการเก็บภาษีและอนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี เป็นต้น การควบคุมการเงินของฝ่ายบริหาร โดยการอนุมัติงบประมาณรายจ่าย โดยพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2534 มาตรา 143 ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี และมาตรา 144 เรื่อง การแก้ไขพระราชบัญญัติการเงิน "ร่างพระราชบัญญัติใดที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ และในชั้นรับหลักการไม่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน แต่สภาผู้แทนราษฎรได้แก้ไขเพิ่มเติม และประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมทำให้มีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรสั่งระงับการพิจารณาไว้ก่อนและส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นไปให้นายกรัฐมนตรีรับรอง ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่ให้การรับรองให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการแก้ไขเพื่อมิให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน"⁶⁵ ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาถ้าร่างพระราชบัญญัติ งบประมาณรายจ่ายไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา คณะรัฐบาลก็ต้องลาออกจากตำแหน่ง

การตีความได้แก่ การตีความรัฐธรรมนูญ การตีความข้อบังคับ การประชุมสภา รวมถึงการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2534 มาตรา 211 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

1. ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอหรือร่วมเสนอญัตติดังกล่าวได้ เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้

2. ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็น 3 วาระ"

ร่างรัฐธรรมนูญที่เสนอสู่รัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนฯ เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบความสำคัญ จึงอยู่ที่ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจพิจารณา จึงเท่ากับเป็นผู้ควบคุมระบบการปกครองของประเทศมิให้มีการแก้ไขไปนทางที่ผิด⁶⁶

1.2.5 การตราพระราชกำหนดตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 มาตรา 175 "การตราพระราชกำหนดจะกระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่า เป็นกรณีฉุกเฉิน ที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไปให้คณะรัฐมนตรีเสนอ พระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภา เพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้าถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและรอการเปิดสมัยประชุมสามัญ จะเป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสามัญวิสามัญเพื่อพิจารณาอนุมัติและไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยเร็ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติหรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรได้ยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงที่ไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรให้ พระราชกำหนดนั้นตกไปแต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น"⁶⁷

⁶⁶จารุบุตร เรื่องสุวรรณ "บทบาทของรัฐสภาต่อความมั่นคงทางการเมือง", รัฐสภาสาร, หน้า 17.

⁶⁷สมยศ เชื้อไทย, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538) หน้า 32.

2. อำนาจหน้าที่ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมือง

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรที่กระทำในฐานะ เป็นสถาบันทางการเมือง นั้น จะมีกว้างขวางมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของระบบการเมืองของแต่ละประเทศ เป็นสำคัญ บทบาทและหน้าที่นี้อาจพิจารณาได้ดังนี้

2.1 เป็นผู้ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจปัญหาต่างๆ ของประเทศ ตลอดจนนโยบายของรัฐบาล โดยพยายามชักจูงให้ประชาชนสนใจการเมือง เพื่อ การรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองให้ดีขึ้นสมาชิกสภาที่ติจะต้องให้การศึกษาดูงาน การเมือง แก่ประชาชน โดยการพูดคุยเล่าให้ประชาชนฟังถึงหลักเกณฑ์ของการดำเนินการทางการเมืองใน ระบบประชาธิปไตยเมื่อมีโอกาสอำนวย⁶⁸

2.2 เลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น เลือกนายกรัฐมนตรืและการ แต่งตั้งคณะกรรมการคณะต่างๆของสภาเป็นต้น บทบาทนี้จะกระตุ้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นผู้แทนของบวงชน ในการที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชนอย่าง แท้จริง

2.3 อำนาจหน้าที่ที่จะรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และสะท้อนความทุกข์ยากของ ประชาชนให้ฝ่ายบริหารและฝ่ายต่างๆ ได้รับรู้ และดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง เป็นการช่วยผ่อน คลายความตึงเครียดทางการเมือง

2.4 หน้าที่ในการเป็นจุดศูนย์กลางของการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ นอกจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ยังมีนักรัฐศาสตร์อีกหลายท่านให้ความเห็น ในแง่มุมที่แตกต่างกันไป อาทิเช่น จอห์น สจิวัด มิลล์ (John Stuart Mill) มีความเห็นว่า สภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นสภาที่คอยควบคุมการทำงานของรัฐบาล (control the govern ment) และติดตาม (watch) จึงจะถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่สมบูรณ์ การควบคุมดังกล่าวอาจ

⁶⁸วิสุทธิ์ โปธิ์แทน, ประชาธิปไตย : แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตย ใน อุดมคติ, หน้า 125.

จะเป็นในรูป ของคณะกรรมการดำเนินการในเรื่องความเดือดร้อนของประชาชนและสภารับฟังความคิดเห็น (congress of opinion)⁶⁹

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁹John Stuart Mill, "Representative Government" (1861) Cited in R.C. Macridis and B.E. Brown, eds., Comparative Politics : Notes and Readings, 4th ed. (Homewood, Ill : Dorsey Press, 1972), p. 309 - 310.